

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**PRAVICE IZ ZAVAROVANJA ZA PRIMER
BREZPOSELNOSTI V SLOVENIJI IN ITALIJI**

Ljubljana, oktober 2005

KARMEN KAVČIČ

IZJAVA

Študentka KARMEN KAVČIČ izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom doc. dr. MITJE ČOKA in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD.....	1
1 BREZPOSELNOST.....	2
1.1 VRSTE BREZPOSELNOSTI.....	2
1.1.1 Frikcijska brezposelnost.....	2
1.1.2 Strukturna brezposelnost.....	3
1.1.3 Ciklična brezposelnost.....	4
1.1.4 Prikrita (latentna) brezposelnost.....	4
1.1.5 Naravna brezposelnost.....	5
1.2 Ekonomska in socialna razsežnost brezposelnosti.....	5
1.3 Metode merjenja brezposelnosti.....	6
1.3.1 Administrativni registri.....	6
1.3.2 Anketa o delovni sili.....	7
1.4 Gibanje registrirane brezposelnosti.....	8
1.5 Struktura brezposelnih oseb v Sloveniji s poudarkom na kritičnih skupinah registrirano brezposelnih oseb.....	9
1.5.1 Struktura brezposelnih oseb po trajanju brezposelnosti.....	9
1.5.2 Spolna struktura registriranih brezposelnih oseb.....	11
1.5.3 Starostna struktura registriranih brezposelnih oseb.....	11
1.5.4 Izobrazbena struktura registriranih brezposelnih oseb.....	12
1.5.5 Regionalna porazdelitev brezposelnosti.....	12
1.6 Strukturni vidik brezposelnosti v Italiji.....	12
1.6.1 Spolna struktura brezposelnih.....	13
1.6.2 Struktura brezposelnosti glede na geografsko področje (regionalna brezposelnost).....	14
1.6.3 Starostna struktura brezposelnih.....	14
1.6.4 Izobrazbena struktura brezposelnih.....	15
1.6.5 Trajanje brezposelnosti in dolgotrajna brezposelnost.....	15
1.7 Mednarodna primerjava stopenj anketne brezposelnosti.....	16
2 SOCIALNA VARNOST.....	17
2.1 Definicije.....	17
2.2 Sistemi socialne varnosti za primer brezposelnosti in denarne dajatve.....	18
2.3 Tipi države blaginje in vzpostavljeni sistemi socialne varnosti.....	20
3 ZAVAROVANJE ZA PRIMER BREZPOSELNOSTI V SLOVENIJI (PASIVNI UKREPI POLITIKE ZAPOSLOVANJA).....	21
3.1 Splošne značilnosti sistema zavarovanja za brezposelnost.....	21
3.2 Oblike zavarovanja za primer brezposelnosti.....	23
3.3 Pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti.....	23
3.3.1 DENARNO NADOMESTILO.....	23
3.3.1.1 Splošni pogoji za pridobitev denarnega nadomestila.....	23
3.3.1.2 Osnova, višina, trajanje denarnega nadomestila.....	24
3.3.1.3 Prenehanje pravice do denarnega nadomestila.....	25

3.3.2	DENARNA POMOČ	26
3.3.2.1	Splošni pogoji za pridobitev denarne pomoči	26
3.3.2.2	Višina in trajanje denarne pomoči.....	27
3.4	Analiza števila prejemnikov denarnega nadomestila in denarne pomoči.....	27
3.5	Strukturne značilnosti upravičencev do denarnih nadomestil in denarnih pomoči ..	27
3.5.1	Starostna struktura.....	27
3.5.2	Struktura upravičencev po doseženi delovni dobi	28
3.5.3	Struktura upravičencev po stopnjah izobrazbe	28
3.6	Viri financiranja pravic iz zavarovanja za primer brezposelnosti	29
3.7	Izvajanje koordinacije socialne varnosti na področju zavarovanja za primer brezposelnosti za članice EU	29
3.7.1	Izvoz pravice do denarnega nadomestila v drugo državo članico	29
3.7.2	Seštevanje dob zaposlitve in dob zavarovanja.....	30
4	ZAVAROVANJE ZA PRIMER BREZPOSELNOSTI V ITALIJI (PASIVNI UKREPI POLITIKE ZAPOSLOVANJA)	30
4.1	Običajno nadomestilo za brezposelnost.....	32
4.2	Običajno nadomestilo za brezposelnost z zmanjšanimi zahtevami za pridobitev denarne dajatve	33
4.3	Običajno nadomestilo za brezposelnost za kmetijski sektor.....	34
4.4	Posebno nadomestilo za brezposelnost za kmetijski sektor.....	34
4.5	Posebno nadomestilo za brezposelnost za gradbeni sektor.....	35
4.6	Redna dopolnilna blagajna zaslužkov - CIG	35
4.7	Izredna dopolnilna blagajna zaslužkov - CIGS	36
4.8	Nadomestilo za mobilnost.....	37
5	PRIMERJAVA SLOVENSKEGA IN ITALIJANSKEGA SISTEMA SOCIALNE VARNOSTI ZA PRIMER BREZPOSELNOSTI	38
6	POLITIKE ZAPOSLOVANJA V SLOVENIJI IN EVROPSKIH DRŽAVAH... 39	
7	PRIHODNOST SISTEMOV SOCIALNE VARNOSTI ZA PRIMER BREZPOSELNOSTI	42
	SKLEP.....	42
	LITERATURA	44
	VIRI.....	45
	PRILOGE	

UVOD

V devetdesetih letih minulega stoletja se je v Evropi pojavila vztrajno visoka brezposelnost in od takrat, se je njeno zmanjševanje oziroma zagotavljanje visoke ravni zaposlenosti povzpelo med pomembnejše družbeno-ekonomske cilje Evropske unije in tudi Slovenije. Brezposelnost predstavlja velik makroekonomski problem, ki ima številne ekonomske in socialne posledice. Zaradi neizkoriščenih človeških potencialov prihaja do zapravljanja razpoložljivih ekonomskih virov, kar posledično vodi do zmanjševanja bruto domačega proizvoda (BDP). Negativne posledice brezposelnosti lahko zaznamo tako na ravni družbe kot na ravni posameznika. Izguba zaposlitve drastično zniža življenjsko raven, povzroča psihičen stres in načenja kakovost človeškega kapitala. Nenazadnje povzroča tudi stroške, ki jih ima država z izplačevanjem denarnih dajatev brezposelnim osebam.

Namen tega diplomskega dela je analizirati brezposelnost in pravice, ki izhajajo iz zavarovanja za primer brezposelnosti v Sloveniji in v Italiji. Države članice EU imajo sisteme socialne varnosti za primer brezposelnosti urejene v nacionalnih zakonodajah. Slovenski in italijanski sistem sta si vsebinsko zelo različna, zato med seboj nista v celoti primerljiva.

Na začetku bom opredelila brezposelnost ter vrste brezposelnosti, ki se pojavljajo v razvitih državah. Posebno pozornost bom nato namenila merjenju brezposelnosti, saj se v praksi uporabljata dve različni metodologiji, registrirana in anketna brezposelnost. Prikazala bom gibanje registrirane brezposelnosti v Sloveniji od poznih devetdesetih let do danes. Nadaljevala bom z analizo strukturnih značilnosti brezposelnih oseb pri nas in v sosednji Italiji. Različne strukture prikazujejo problematiko dolgotrajno brezposelnih, najbolj ogrožene starostne in izobrazbene skupine ter regije. Na koncu poglavja bom podala še kratko mednarodno analizo stopenj anketne brezposelnosti.

Zavarovanje za primer brezposelnosti je ena od oblik socialnega zavarovanja, zato bom v drugem poglavju, ki je bolj teoretično naravnano, obravnavala sisteme socialne varnosti. Nekoliko širše bom predstavila sistem socialne varnosti za primer brezposelnosti, ki ga sestavljata sistem socialnega zavarovanja za primer brezposelnosti in sistem socialnih pomoči. Poglavje bom zaključila s prikazom tipov držav blaginje, za katere so značilni različni cilji socialne politike.

V tretjem in četrtem poglavju bom podrobno opisala denarne pravice, ki izhajajo iz zavarovanja za primer brezposelnosti. Govor bo torej o ukrepih pasivne politike zaposlovanja v Sloveniji in Italiji. Sprva bom ponazorila prve začetke zavarovanja za primer brezposelnosti, sledi opis in analiza posameznih pravic, kjer dajem največji poudarek na denarnem nadomestilu in na denarni pomoči. Italijanski sistem ima za razliko od našega veliko bolj razčlenjene pravice, ki neenako obravnavajo brezposelne, zato tudi vlada teži k spremembi in k odpravi teh razlikovanj. V petem poglavju bo prikazana mednarodna primerjava dveh glavnih oblik nadomestil, ki izhajajo iz tega zavarovanja.

Zadnji dve poglavji bom namenila prikazu strukture sredstev, ki jih namenjajo evropske države za politike zaposlovanja ter prihodnost sistemov socialne varnosti za primer brezposelnosti.

1 BREZPOSELNOST

Eden najbolj perečih problemov današnjih gospodarstev predstavlja poleg inflacije tudi brezposelnost, ki povzroča tako ekonomske kot tudi politične probleme. Z ekonomskega vidika je nezaposlenost nezaželena zato, ker je dejanski BDP manjši od potencialnega, to je tistega, ki bi ga država lahko ustvarila, če bi zaposlila vse za delo sposobne ljudi. Psihološki problemi, ki jih povzroča brezposelnost pa se kažejo kot depresivnost, občutek odvečnosti, agresivnost, stresno počutje, ki pogosto vodijo do socialnih problemov kot so alkoholizem, kriminal, narkomanija, večja obolelost ljudi, samomorilnost in podobno. Prisotna je tudi politična komponenta brezposelnosti, saj vlada, ki dopušča visoko stopnjo brezposelnosti, bo s težavo pridobila naklonjenost volivcev (Hrovatin, 2004, str. 200).

Bubnov-Škoberne (1997, str. 15) navaja, da brezposelnost predstavlja družbeni pojav, ki vpliva na raven blaginje v državi in na občutek gotovosti ali negotovosti med prebivalstvom glede možnosti za zaposlitev in ustvarjanje dohodkov z delom. S stopnjo brezposelnosti lahko ocenjujemo tudi ekonomsko in socialno uspešnost države.

V devetdesetih letih je vztrajno visoka brezposelnost v Evropi pripeljala do uvrstitve zagotavljanja visoke ravni zaposlenosti med pomembnejše družbeno-ekonomske cilje Evropske unije (v nadaljevanju EU).

Bistvo Nacionalnega programa razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006 (2001) je odločitev Slovenije in EU za celosten pristop k reševanju brezposelnosti, ki ne temelji le na klasičnih aktivnih programih zaposlovanja, temveč politiko zaposlovanja postavlja kot splet ukrepov na področju prilagodljivosti poslovanja in zaposlovanja, fiskalnih spodbud, ukrepov za pospeševanje podjetništva, spodbujanja razvoja malih in srednje velikih podjetij, ukrepov za povečanje usposobljenosti aktivnega prebivalstva vključno s povečevanjem formalne izobrazbene ravni aktivnega prebivalstva in ukrepov, ki zagotavljajo različnim družbenim skupinam enakopravnost dostopa do dela.

1.1 VRSTE BREZPOSELNOSTI

1.1.1 Frikcijska brezposelnost

Po Ehrenbergu in Smithu (2003, str. 509-516) je frikcijska brezposelnost prisotna na vsakem trgu dela, tudi v gospodarstvu, ki je na ravni polne zaposlenosti delovne sile. Nastaja zaradi stalnega gibanja prebivalcev med mesti in regijami ali zaradi iskanja nove zaposlitve. Razlog za to vrsto brezposelnosti je lahko prihod mladih na trg dela, ki iščejo svojo prvo zaposlitev, največkrat pa je posledica redne fluktuacije delovne sile, ki nastane zaradi zamenjave službe v

nekem časovnem obdobju, ko delavci prenehajo z eno zaposlitvijo (npr. zaradi težnje po spremembi delovnega okolja) in čakajo na začetek nove. Na drugi strani pa delodajalci stalno iščejo zamenjave za delavce, ki so se upokojili, zamenjujejo obstoječe zaposlene z boljšimi ter iščejo nove kadre v primeru ekspanzije ali ustanovitve novega podjetja.

Hrovatin (2004, str. 206) dodaja, da se takšna brezposelnost obravnava kot začasna, kratkotrajna, saj lahko traja od enega dneva do nekaj mesecev in predstavlja samo obdobje med dvema stalnima zaposlitvama. Ker je rezultat prostovoljnih odločitev ljudi o menjavi delovnih mest, ni vezana na razmere v gospodarstvu, temveč se smatra kot prostovoljna brezposelnost.

Na frikcijsko brezposelnost tako vplivajo različni dejavniki, kot npr. učinkovitost trga dela in trenja na njem, ekonomske razmere, obseg pravic iz zavarovanja za primer brezposelnosti, predvsem pa stanje pretoka informacij o prostih delovnih mestih in o iskalcih zaposlitve (Ehrenberh, Smith, 2003, str. 509-516). Bolj kot so informacije nepopolne oz. slabši je pretok informacij, večja je frikcijska brezposelnost.

1.1.2 Strukturna brezposelnost

Strukturna brezposelnost je posledica neskladja med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili. Najpogosteje prihaja do trenj med različnimi poklici, stopnjami izobrazbe, geografski razporeditvi delovnih mest in iskalcev zaposlitve (Ehrenberg, Smith, 2003, str. 516-522). Posledica gospodarskega in tehnološkega razvoja (hitra rast ali nazadovanje nekaterih sektorjev ali panog in nastajanje novih panog) je ta, da sčasoma delovne sposobnosti iskalcev zaposlitve ne ustrezajo več zahtevam prostih delovnih mest. Tako se povečuje povpraševanje po eni vrsti dela, po drugi pa se zmanjšuje, ponudba pa se temu ne more hitro prilagoditi (npr. porast povpraševanja po računalniških strokovnjakih in informatikih ter zmanjšanje povpraševanja po nekvalificiranih in polkvalificiranih delavcih v tekstilni industriji in premogovništvu).

Po Hrovatinovi (2004, str. 206) se strukturno nezaposleni težko prilagajajo novim razmeram na trgu delovne sile, še zlasti v primeru odpuščanja starejše delovne sile (nad 45 let). Za prestrukturiranje velikokrat poskrbi država s programi aktivne politike zaposlovanja, ki vključujejo usposabljanje nezaposlenih za nova delovna opravila in nove zaposlitve. Posledica strukturne nezaposlenosti je lahko tudi visoka nezaposlenost določenih regij, če so usihajoči sektorji koncentrirani na določenih območjih. Ta vrsta brezposelnosti se imenuje tudi sektorska brezposelnost, zaradi odvisnosti od dolgoročnejših sektorskih sprememb proizvodnje.

Strukturna brezposelnost je problem tudi v Sloveniji. Za reševanje tega problema naj bi se v prihodnosti sredstva in naporji države namenjali predvsem vzpodbujanju brezposelnih oseb k aktivnemu iskanju zaposlitve. Po drugi strani pa se bodo zaostrovali pogoji za pridobitev in obseg pravic iz pasivnih oblik pomoči (npr. nadomestilo za brezposelnost).

1.1.3 Ciklična brezposelnost

Ciklična nezaposlenost ali brezposelnost zaradi premajhnega povpraševanja je posledica občasnih cikličnih gospodarskih nihanj. Nastane zaradi pomanjkanja v skupnem povpraševanju na ravni posameznika (povpraševanje po potrošnih dobrinah) in na ravni gospodarstva (povpraševanje po finančnih sredstvih za investicije) (Bubnov-Škoberne, 1997, str. 16). V času recesij, ko stopnja rasti BDP upada, se zmanjšuje celotno agregatno povpraševanje po delovni sili. NeprostoVOLjna brezposelnost se v tem primeru pojavlja v večini sektorjev in med vsemi kategorijami zaposlenih, zaradi zmanjševanja proizvodnje in odpuščanja delavcev. Ob prehodu v drugi del cikla, v fazi oživljanja gospodarstva in v prosperiteti, doseže gospodarstvo znižanje stopenj brezposelnosti in polno zaposlenost (Hrovatin, 2004, str. 207).

Kot ugotavljata Samuelson in Nordhaus (2003, str. 567) razlikovanje med ciklično, frikcijsko in strukturno brezposelnostjo pomaga ekonomistom pri oceni zdravstvenega stanja trga dela. Visoka stopnja frikcijske ali strukturne brezposelnosti lahko nastopi tudi, ko je celoten trg dela v ravnotežju. Npr. ko je visok delež ljudi, ki menjujejo službe, ali pa nizka minimalna plača nekatere skupine izključi iz delovne sile. Ciklična brezposelnost pa se pojavi v recesijah, ko zaposlenost pade zaradi neravnotežja med agregatno ponudbo in povpraševanjem.

Nekateri drugi avtorji (Bubnov-Škoberne, 1997, str. 17) smatrajo, da so sistemi socialne varnosti za primer brezposelnosti, zlasti sistem socialnega zavarovanja, oblikovani samo za primere strukturne in frikcijske brezposelnosti. V primerih ciklične (množične) brezposelnosti ni mogoče reševati socialnega položaja brezposelnih samo z denarnimi dajatvami, ki so prilagojeni povprečni oz. začasni brezposelnosti, temveč so potrebni posebni programi za pospeševanje zaposlovanja.

1.1.4 Prikrita (latentna) brezposelnost

Svetlik (1985, str. 43-46) navaja, da gre pri tej obliki brezposelnosti za prostovoljno brezposelne osebe, ki imajo pasiven odnos do iskanja zaposlitve, vendar so se pripravljene takoj ali pod določenimi pogoji zaposliti. V obdobjih velike brezposelnosti, ko je težko najti zaposlitev, so fizični in psihični napor ter stroški iskanja dela tako veliki, da ne odtehtajo plače, ki jo nekateri delavci lahko pričakujejo ob morebitni zaposlitvi. Te osebe so sicer delovno sposobne in želijo delati, vendar ne iščejo zaposlitve aktivno, ker so obupale nad njenim iskanjem. Brezvoljnih delavcev je tem več, čim daljši je čas iskanja zaposlitve in čim večji stroški in napor so potrebni za to. Brezposelnost se zato v resnici hitreje povečuje, kot kažejo podatki o registrirani brezposelnosti. Ko se razmere za zaposlitev izboljšajo, se ti delavci ponovno odločajo za iskanje zaposlitve in se tako uvrstijo med registrirane brezposelne.

Latentna brezposelnost predstavlja tudi zaposlene, ki imajo zaposlitev, vendar ne prispevajo ničesar k BDP (Hrovatin, 2004, str. 207). Seštevek vseh nedelovnih ur in preračun ur na število zaposlenih pa razkrije število prikrito nezaposlenih. Problem je določiti tiste posameznike, ki na delovnem mestu ne delajo nič, zato to vrsto brezposelnosti lahko le ocenjujemo. Značilna je bila zlasti za bivši samoupravni socialistični sistem, ker je bila pravica do dela osnovna človekova pravica. Skupna brezposelnost je bila zato sorazmerno nizka (okoli 2%), prikrita brezposelnost pa visoka.

1.1.5 Naravna brezposelnost

Tudi v gospodarstvu, ki ima polno zaposleno delovno silo, obstaja določen odstotek nezaposlenih. Hrovatinova (2004, str. 204) pravi, da v gospodarstvu s polno zaposlenostjo obstaja naravna stopnja brezposelnosti, ki znaša približno 6%. To je dolgoročna stopnja nezaposlenosti v gospodarstvu, ki je doseglo dolgoročno ravnotežje na trgu delovne sile. Razloga za njen obstoj sta frikcijska in strukturna brezposelnost.

Ehrenberg in Smith (2003, str. 531) opredeljujeta naravno stopnjo brezposelnosti na več načinov, in sicer kot stopnjo brezposelnosti pri kateri:

- sta inflacija cen in plač stabilni ali na sprejemljivih ravneh,
- je število prostih delovnih mest enako številu brezposelnih delavcev,
- povečanja agregatnega povpraševanja ne povzročijo več nadaljnjega znižanja brezposelnosti,
- je vsa brezposelnost prostovoljna,
- se raven brezposelnosti ne spreminja in so pritoki v brezposelnost in njeno trajanje v mejah normale.

1.2 Ekonomska in socialna razsežnost brezposelnosti

Brezposelnost prebivalcev ima za družbo in posameznika ekonomske in socialne posledice. Med negativnimi ekonomskimi posledicami brezposelnosti navaja Bubnov-Škoberne (1997, str. 25) zlasti naslednje:

- zmanjšanje BDP-ja, ker ni bila uporabljena vsa razpoložljiva delovna sila v državi,
- zaviranje gospodarske rasti, ker niso bili uporabljeni vsi človeški potenciali,
- zmanjševanje povpraševanja zaradi izpada rednih dohodkov brezposelnih, kar negativno vpliva na zaposlovanje oz. na odpiranje novih delovnih mest,
- nastajanje stroškov zaradi izplačevanja denarnih dajatev brezposelnim osebam ter
- stroškov za uresničevanje ukrepov, namenjenih pospeševanju zaposlovanja v okviru aktivne politike zaposlovanja.

Poleg ekonomskih so za družbo pomembne tudi socialne posledice brezposelnosti. Na individualni ravni povzroča brezposelnost revščino ter moralni propad tistih oseb, ki so zmožne za delo, vendar ne morejo dobiti zaposlitve. Te osebe se čutijo izključene iz družbe (socialna izključenost), kar negativno vpliva na njihov odnos do družbe, na razmere v družini,

na njihovo notranje ravnotežje in osebni razvoj (Bubnov-Škoberne, 1997, str. 25-26). Za posameznika in družbo se negativne posledice, do katerih pride med brezposelnostjo, kažejo kot propadanje delavčeve strokovne usposobljenosti ter znanj, prekinjajo se prijateljske vezi, brezposelni velikokrat zaidejo v kriminal zaradi slabega ekonomskega položaja ipd. Demografska posledica tega fenomena se kaže tudi kot zmanjševanje oz. odlaganje rojstev.

1.3 Metode merjenja brezposelnosti

Podatke o brezposelnosti lahko prikazujemo kot absolutno število brezposelnih ali pa kot stopnje brezposelnosti. Pogostejši način prikazovanja je s stopnjami brezposelnosti, saj so stopnje standardizirane in zato neposredno primerljive med državami (Trbanc, 1994, str. 58). Stopnje brezposelnosti pomenijo delež brezposelnih v delovni sili (ki jo sestavljajo delovno aktivni in brezposelni v starosti 15 let in več) in se prikazujejo v odstotkih.

Statistika pridobiva podatke, s pomočjo katerih meri brezposelnost, iz dveh temeljnih virov:

- administrativnih registrov in
- anket o delovni sili.

1.3.1 Administrativni registri

Nacionalne registre o brezposelnih poznajo in vodijo vse države v razvitem svetu. V Sloveniji zbira podatke o registriranih brezposelnih osebah Zavod RS za zaposlovanje, izračunavanje ter objava stopnje registrirane brezposelnosti pa je v pristojnosti Statističnega urada RS.

Slaba stran registrov je predvsem ta, da na podatke, ki so v njih zbrani, močno vplivajo spremembe zakonodaje in administrativnih postopkov (npr. o načinu in višini izplačila nadomestila za brezposelnost ali možnost za pridobitev le-tega), tako da podatki o registrirano brezposelnih niso popoln kazalec števila brezposelnih. Tudi mednarodno niso primerljivi, zato se jih lahko uporablja le za prikaze na nacionalni in na regionalni ravni. Registri dajejo sliko le formalnih delovnih statusov, kamor se šteje zaposlitev za določen ali nedoločen čas, velik del dejansko aktivnih pa sploh ni vključen (npr. honorarno delo, delo po pogodbi, delo na črno). V registru pa prav tako ni evidentiranih oseb, ki so sicer brezposelne in iščejo zaposlitev, vendar pa zaradi različnih vzrokov niso prijavljene pri Zavodu za zaposlovanje (Trbanc, 1994, str. 58-61).

Po podatkih Statističnega urada RS je iskalec zaposlitve definiran kot registrirana brezposelna oseba, če veljajo zanj naslednji kriteriji (Statistični letopis RS, 2004, str. 220):

- nima redne zaposlitve ali samozaposlitve,
- ni lastnik ali solastnik poslujočega podjetja ali ni lastnik ali uporabnik nepremičnin, s katerimi se lahko preživlja,
- je sposoben in voljan delati ter je pripravljen sprejeti zaposlitev, primerno njegovi strokovni izobrazbi oz. z delom pridobljeni delovni zmožnosti, in
- se zaradi zaposlitve prijavi na pristojni izpostavi Zavoda RS za zaposlovanje.

1.3.2 Anketa o delovni sili

Anketa o delovni sili (v nadaljevanju ADS) je najobsežnejše uradno anketiranje gospodinjestev v Sloveniji. Namen ADS je pridobiti podatke o stanju in spremembah na slovenskem trgu delovne sile oz. o velikosti, strukturi in značilnostih aktivnega in neaktivnega prebivalstva Slovenije. ADS se izvaja skladno z navodili Mednarodne organizacije dela (ILO) in Statističnega urada Evropske unije (EUROSTAT), kar omogoča primerljivost z drugimi državami, ki izvajajo takšne ankete, ter časovno primerljivost podatkov s predhodnimi leti. Po podatkih Zavoda RS za zaposlovanje je bila ADS pri nas uvedena leta 1993. Od leta 1997 naprej se izvaja četrtletno, pred tem, pa se je anketiranje izvajalo enkrat letno.

V nasprotju z administrativnimi registri dobimo z anketnim zajemom podatkov sliko dejanske aktivnosti v populaciji v določenem referenčnem obdobju. Na podlagi anketnih podatkov lahko ocenimo, koliko ljudi je bilo dejansko delovno aktivnih ne glede na njihove formalne statuse in koliko ljudi je bilo dejansko brezposelnih, ne glede na to, ali so bili registrirani kot brezposelni ali ne (Trbanc, 1994, str. 59). Gre za anketiranje reprezentativnega vzorca odrasle populacije, pri čemer je enota vzorčenja praviloma gospodinjstvo, enota opazovanja pa posamezniki - člani gospodinjstva, stari 15 let in več. Med anketiranjem se zberejo podatki, ki se praviloma nanašajo na stanja in položaje posameznikov v tednu pred anketiranjem, tj. v tako imenovanem referenčnem tednu (Pirher, 1994, str. 45-46).

Na temelju koncepta ADS je potrebno opredeliti naslednje pojme (Letno poročilo 2004 ZRSZ, 2005):

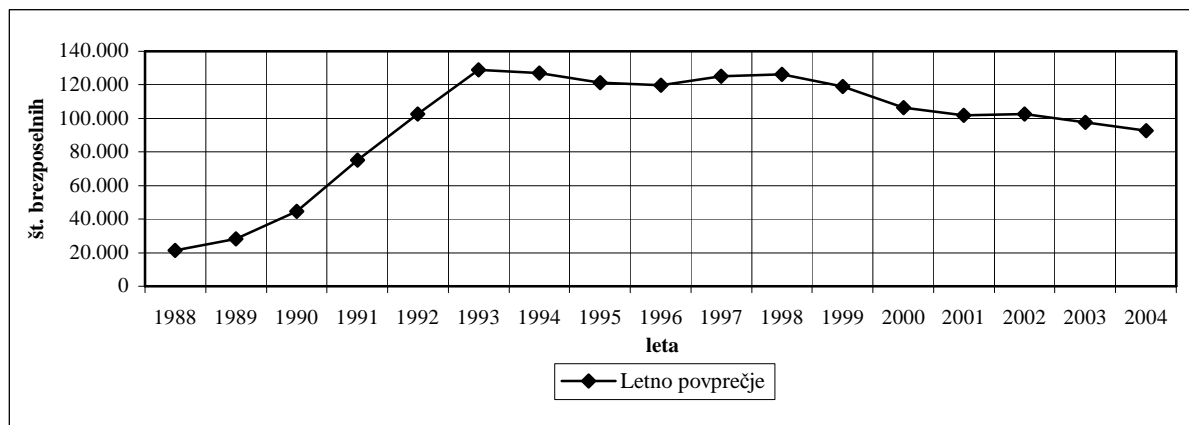
- *Delovno aktivno prebivalstvo* so osebe, stare 15 let in več, ki so v referenčnem tednu opravile kakršnokoli delo za plačilo (denarno ali nedenarno) ali za dobiček, in tiste, ki so sicer zaposlene ali samozaposlene, a so bile v referenčnem tednu začasno odsotne z dela.
- *Anketno brezposelne* so osebe, stare 15 let in več, ki v referenčnem tednu:
 - niso delale (niso bile zaposlene ali samozaposlene in niso opravljale nikakršnega dela za plačilo), vendar
 - aktivno iščejo delo (v zadnjih štirih tednih so se javile na Zavodu za zaposlovanje ali na oglase za prosta delovna mesta in podobno),
 - so pripravljene sprejeti delo v naslednjih dveh tednih,
 - so že našle delo, ki ga bodo začele opravljati v času po referenčnem tednu.
- *Aktivno prebivalstvo* so osebe, stare 15 let in več, ki ga sestavljajo delovno aktivno prebivalstvo in brezposelne osebe.
- *Neaktivno prebivalstvo* so osebe, stare 15 let in več, ki niso razvrščene med delovno aktivno prebivalstvo in med brezposelne osebe.
- *Stopnja aktivnosti* je odstotni delež aktivnega prebivalstva v delovno sposobnem prebivalstvu.
- *Stopnja delovne aktivnosti* je odstotni delež delovno aktivnega prebivalstva v delovno sposobnem prebivalstvu.

- *Stopnja brezposelnosti* je odstotni delež brezposelnih oseb v aktivnem prebivalstvu.

1.4 Gibanje registrirane brezposelnosti

Kot je razvidno iz Slike 1, je bila v Sloveniji konec osemdesetih let registrirana brezposelnost izjemno nizka. Šele s preходом na nov gospodarski sistem je začela hitro naraščati, leta 1992 je presegla število 100.000 in dosegla vrh leta 1993, ko je zabeležila 137.257 brezposelnih oseb oz. 15,3% aktivnega prebivalstva.

Slika 1: Gibanje povprečne registrirane brezposelnosti v Sloveniji v obdobju med 1988-2004

Vira: Letno poročilo 2000 ZRSZ, 2005; Letno poročilo 2004 ZRSZ, 2005.

Negotove gospodarske razmere v svetu še vedno neugodno vplivajo na slovensko gospodarstvo in posledično na trg delovne sile. V letu 2004 se je brezposelnost sicer zmanjšala, vendar ne v pričakovanem obsegu. Povprečno število registriranih brezposelnih oseb v letu 2004 je bilo 92.826, kar je za 5% manj kot leto prej, ob koncu leta 2004 pa je bilo na Zavodu prijavljenih 90.728 brezposelnih oseb (glej Tab. 1 v prilogi). Stopnja registrirane brezposelnosti, izračunana kot delež brezposelnih oseb med aktivnimi, je znašala leta 2004 v povprečju 10,6%, kar je za 0,6 odstotne točke manj kot v letu 2003.

Skupni priliv v brezposelnost je v letu 2004 znašal 95.565 oseb, kar je za 1,4% več kot leto prej (glej Tab. 2 v prilogi). Po podatkih Zavoda RS za zaposlovanje je največ brezposelnih oseb kot razlog brezposelnosti navedlo iztek zaposlitve za določen čas (34,6%), več kot četrtina priliva je bilo iskalcev prve zaposlitve (27,2%), trajno presežnih delavcev in stečajnikov je bilo 14,3%, preostalih 23,9% oseb pa se je prijavilo iz drugih razlogov (npr. sporazumno prenehanje delovnega razmerja, iztek ali prekinitev javnega dela, prenehanje poslovanja delodajalca).

Skupni odliv iz brezposelnosti je v letu 2004 znašal 100.830 oseb, kar je za 3,0% več kot v letu 2003 (glej Tab. 2 v prilogi). Več kot polovica oseb se je zaposlila (53,8%), približno 44% je bilo odjavljenih iz drugih razlogov, kot so upokojitev, redno šolanje, lastna volja,

nezglašanje na Zavodu RS za zaposlovanje, odklonitve zaposlitev ipd., 2.268 oseb pa je bilo prenesenih v evidenco oseb, prijavljenih na ZRSZ na podlagi drugih zakonov¹.

1.5 Struktura brezposelnih oseb v Sloveniji s poudarkom na kritičnih skupinah registrirano brezposelnih oseb

Med prijavljenimi brezposelnimi osebami je pomembno preučiti strukturno problematiko tega pojava. V drugi polovici devetdesetih let, ko so se razmere na trgu dela umirile, so se oblikovale posebej problematične skupine brezposelnih oseb. Danes se ohranjajo visoki strukturni deleži starejših brezposelnih, mladih, žensk, oseb brez strokovne izobrazbe in dolgotrajno brezposelnih oseb (glej spodnjo tabelo). Primerjava posameznih kategorij kaže, da so se v letu 2004 glede na predhodno leto povečali deleži mladih, iskalcev prve zaposlitve ter žensk. Deleži ostalih kategorij so se zmanjšali, kar bom podrobneje prikazala v nadaljevanju.

Tabela 1: Značilne skupine registriranih brezposelnih oseb v Sloveniji od leta 2000 do 2004

Leto/ Obdobje	Deleži posameznih kategorij v letih od 2000 do 2004 (v %)						
	Povprečno število registrirano brezposelnih	Stari do 26 let	Iščejo prvo zaposlitev	Ženske	Brezposelni nad 1 leto	Brez strokovne izobrazbe	Stari nad 50 let
1999	118.951	25,8	18,7	50,6	63,7	47,5	48,5
2000	106.601	23,4	17,9	50,7	62,9	47,2	51,7
2001	101.857	24,1	18,8	50,8	58,9	47,0	50,5
2002	102.635	24,0	19,6	51,2	54,4	47,0	49,4
2003	97.674	26,1	23,2	52,8	48,6	44,2	44,1
2004	92.826	26,2	25,2	53,1	46,2	41,6	42,8

Vir: Letno poročilo 2004 ZRSZ, 2005.

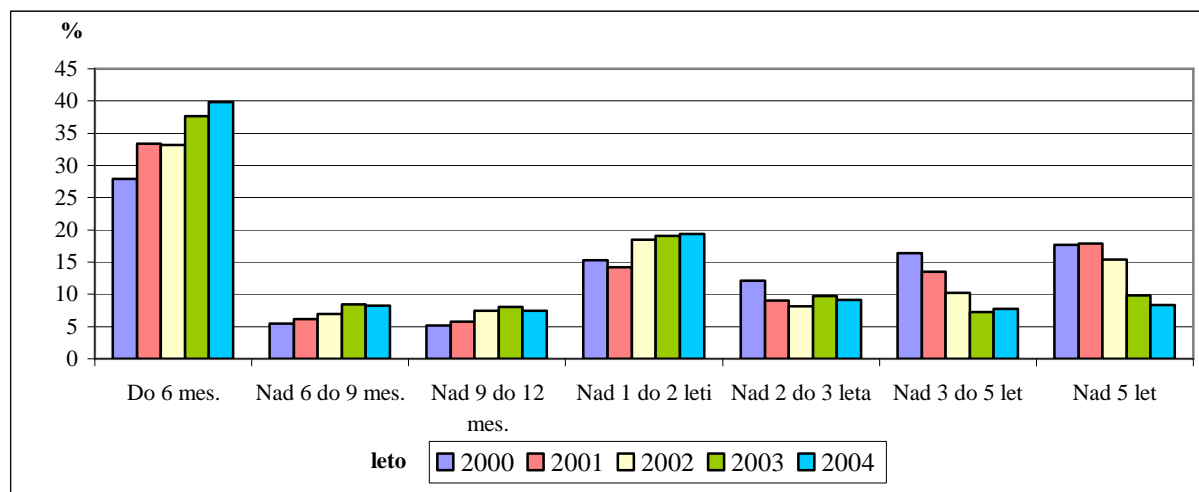
1.5.1 Struktura brezposelnih oseb po trajanju brezposelnosti

Večina oseb, ki so v devetdesetih letih prejšnjega stoletja izgubile delo zaradi stečajev ali kot presežni delavci, je težko ponovno našla zaposlitev. Kot glavno oviro je zagotovo predstavljala (pre)nizka izobrazba ali neustrezna smer izobrazbe ter dejstvo, da se niso dodatno usposabljale v času trajanja zaposlitve. Zaradi strukturnih sprememb v gospodarstvu, ki so se odražale kot povečanje zaposlovanja v storitvenem sektorju (posledično zmanjšanje v kmetijskem in industrijskem sektorju), je predstavljal velik problem to, kako te osebe ponovno vključiti na trg delovne sile, saj njihove delovne izkušnje v industriji niso bile

¹ Gre za delovne invalide - prejemnike denarnega nadomestila iz ZPIZ-a, ki so na ZRSZ prijavljeni najmanj dve leti in se v tem času zaradi svoje zaposlitvene oviranosti, kljub napotitvam k delodajalcem, niso uspeli zaposliti tudi po vključitvi v programe aktivne politike zaposlovanja ali za njih ni bilo primernih delovnih mest. V tej evidenci, ki se vodi na podlagi Pravilnika o vsebini in načinu vodenja uradnih evidenc s področja zaposlovanja (Uradni list RS, št. 85/02), ki je bil objavljen 4.10.2002 na podlagi sprememb in dopolnitev Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, je bilo decembra 2004 14.306 oseb (Pomladansko poročilo 2005, 2005, str. 74).

prenosljive v druge panoge. Velik del brezposelnih se še po desetletju nahajajo med brezposelnimi, kar potrjuje tudi podatek o deležu dolgotrajno brezposelnih, ki je bil do leta 2002 še nad 50% (glej Tab. 1, na str. 9). V zadnjih dveh leti pa se je situacija že malenkost izboljšala.

Slika 2: Struktura registriranih brezposelnih oseb po trajanju brezposelnosti v Sloveniji od leta 2000 do 2004 (stanje na koncu leta)

Vir: Strukturne značilnosti registrirane brezposelnosti, 2005.

Kot je razvidno iz zgornje slike, se je struktura brezposelnih z vidika trajanja nezaposlenosti v zadnjih nekaj letih spremenila. Skupno število dolgotrajno brezposelnih se zmanjšuje, kar dokazuje tudi podatek o povprečnem deležu dolgotrajno brezposelnih v zadnjih letih. Najvišji je bil leta 1999 s 63,7% (glej Tab. 1, na str. 9), potem se je postopoma zmanjševal in v letu 2004 znašal le 46,2%. Največji porast pa je zaznan pri tistih, ki so bili na ZRSZ prijavljeni manj kot pol leta. Njihov delež v skupni brezposelnosti je decembra 2004 znašal že skoraj 40% (glej Tab. 3 v prilogi).

Število dolgotrajno brezposelnih se je od leta 2000 do 2004 znižalo za 37% (iz 64.208 na 44.401 oseb). V tem obdobju se je zmanjšal delež dolgotrajno brezposelnih oseb s I. in II. stopnjo izobrazbe (glej Tab. 4 v prilogi) ter starejših od 40 let, predvsem zaradi prehoda v evidenco po drugih zakonih (preneseni so bili delovni invalidi). Po drugi strani lahko opazimo porast deleža dolgotrajno brezposelnih žensk ter iskalcev prve zaposlitve.

Po podatkih Zavoda RS za zaposlovanje (Letno poročilo 2004 ZRSZ, 2005) je bil v decembru 2004 povprečni čas trajanja brezposelnosti 1 leto, 9 mesecev in 8 dni. Moški so v povprečju iskali zaposlitev 1 leto, 8 mesecev in 18 dni, ženske pa več kot mesec dni dlje. Na trajanje brezposelnosti vpliva tudi izobrazba, saj so zaposlitev najdlje iskali brezposelni s I. stopnjo izobrazbe, najmanj pa brezposelni s VII. stopnjo izobrazbe. Krajši čas brezposelnosti od povprečnega je značilen tudi za iskalce prve zaposlitve, nadpovprečno dolgo pa iščejo zaposlitev brezposelni, starejši od 40 let (2 leti, 6 mesecev in 4 dni).

1.5.2 Spolna struktura registriranih brezposelnih oseb

Gospodarska kriza, ki je zajela predvsem panoge predelovalnih dejavnosti, je imela velik vpliv tudi na spolno strukturo brezposelnih. Večino zaposlenih v tekstilni, usnjarski in obutveni industriji je predstavljala ženska delovna sila; posledice odpuščanja so se kmalu občutile v naraščanju deleža brezposelnih žensk. Leta 2000 je bilo med brezposelnimi v povprečju 50,7% žensk, v letu 2004 pa že 53,1% (glej Tab. 5 v prilogi). V prihodnje bo na gibanje ženske brezposelnosti močno vplivalo spreminjanje strukture dejavnosti, v katerih zaposlujejo pretežno žensko delovno silo.

V letu 2004 je bilo na ZRSZ v povprečju prijavljenih 49.266 brezposelnih žensk, kar je za 4,5% manj kot v letu 2003, vendar pa se je v tem času skupno število brezposelnih zmanjšalo za 5,5%. Zaradi tega se je delež žensk v skupni brezposelnosti povečal, od 52,8% na 53,1% (glej Tab. 5 v prilogi).

Po podatkih Zavoda RS za zaposlovanje (Letno poročilo 2004 ZRSZ, 2005) so v letu 2004 med značilnimi skupinami brezposelnih ženske predstavljale več kot polovico vseh brezposelnih med starimi do 26 let (53,8%), med dolgotrajno brezposelnimi (54,1%), med trajno presežnimi delavci in stečajniki (54,9%), med starimi od 40 do 50 let (55,7%), največ žensk pa je bilo med iskalci prve zaposlitve (56,6%).

1.5.3 Starostna struktura registriranih brezposelnih oseb

Med vsemi iskalci zaposlitve so starejše osebe tiste, ki najtežje najdejo zaposlitev. V devedestih letih prejšnjega stoletja se je njihov delež v skupni brezposelnosti močno povečal predvsem zaradi priliva trajno presežnih delavcev in stečajnikov. Zanje je bila značilna nizka izobrazbena raven, kar je v obdobju gospodarske recesije še dodatno zmanjševalo možnost zaposlitve. S prestrukturiranjem gospodarstva se je povpraševanje po delavcih spremenilo, slaba motiviranost starejših za nadaljna izobraževanja in usposabljanja je vzrok za daljši čas brezposelnosti, kar povzroča dodatne težave pri iskanju nove zaposlitve. Delodajalci pri zaposlovanju pogosto dajejo prednost mlajšim kandidatom, poleg tega, pa imajo vedno večja pričakovanja glede kandidatove izobrazbe in delovnih izkušenj, ki jih zahteva delovno mesto.

Čeprav dandanes tudi mladi po zaključku izobraževanja s težavo dobijo zaposlitev, ker je z delodajalčeve strani najemanje študentov preko študentskih servisov stroškovno ugodnejše in fleksibilnejše, kot pa redno zaposlovati.

Ob koncu leta 2000 je bil delež starejših od 50 let v skupni brezposelnosti na najvišji ravni, in sicer je znašal 27,4% (glej Tab. 6 v prilogi). V naslednjih letih pa se je le-ta postopno zmanjševal in decembra 2004 dosegel 20,9%. V tem štiriletnem obdobju lahko opazimo, da je prišlo do sprememb v starostni strukturi brezposelnih, saj so konec leta 2004 največji delež predstavljale osebe, stare od 18 do 25 let, teh je bilo 22,5%.

1.5.4 Izobrazbena struktura registriranih brezposelnih oseb

Izobrazba je eden najpomembnejših faktorjev pri iskanju zaposlitve. Pred leti je bilo prevladujoče dejstvo, da brezposelne osebe z višjimi stopnjami izobrazbe lažje najdejo zaposlitev. V zadnjem času pa so se začele razmere spreminjati, zaradi vedno večjega priliva diplomantov na trg dela. Vedno pomembnejša postaja smer zaključenega študija, pogosto pa delodajalci zahtevajo tudi ustrezne delovne izkušnje. Dandanes imajo bistveno več zaposlitvenih možnosti tisti z naravoslovno oz. tehnično diplomom, v brezposelnosti pa še vedno ostajajo predvsem osebe z nižjimi stopnjami izobrazbe.

Daleč največjo skupino brezposelnih predstavljajo osebe s I. in II. stopnjo izobrazbe, le-teh je bilo v letu 2004 kar 41,6% vseh brezposelnih (glej Tab. 7 v prilogi), skoraj četrtino pa so predstavljale osebe s III. in IV. stopnjo izobrazbe. Delež brezposelnih z višjo izobrazbo (VI. stopnja) je bil 2,3% in se je glede na leto 2003 nekoliko povečal, precej pa je porasel delež brezposelnih s končano visoko strokovno šolo, univerzitetnim ali podiplomskim študijem (VII. stopnja), in sicer za 19,3%.

1.5.5 Regionalna porazdelitev brezposelnosti

Do razlik v brezposelnosti med posameznimi regijami v Sloveniji prihaja zaradi različnih vzrokov. Poleg same gospodarske razvitosti posameznih območij in s tem povezanega povpraševanja po delavcih je pomembna tudi struktura brezposelnih oseb, prijavljenih na posameznih Območnih službah (OS) Zavoda RS za zaposlovanje. Problematika brezposelnosti po OS se razlikuje predvsem po deležih težje zaposljivih kategorij brezposelnih, kot so dolgotrajno brezposelni, starejši od 50 let ter brezposelni s I. ali II. stopnjo izobrazbe.

Ker so OS različno velike oz. pokrivajo različno število prebivalcev, moramo pri medsebojni primerjavi izločiti vpliv teh dveh dejavnikov. Pomemben indikator primerjave med različnimi regijami postane stopnja registrirane brezposelnosti.

Povprečno število registriranih brezposelnih v državi se je v letu 2004 glede na leto 2003 zmanjšalo za 5,0% (glej Tab. 8 v prilogi). Na regionalni ravni to zmanjšanje ni bilo enakomerno. V večini OS se je brezposelnost zmanjšala, z izjemo OS Nova Gorica, v kateri pa je v zadnjih letih stopnja registrirane brezposelnosti med najnižjimi v Sloveniji (7,6%). Izrazito nadpovprečno stopnjo brezposelnosti sta imeli OS Murska Sobota ter OS Maribor (nad 15%), podpovprečno pa poleg OS Nova Gorica, tudi OS Novo Mesto, OS Ljubljana ter OS Kranj (pod 8%).

1.6 Strukturni vidik brezposelnosti v Italiji

Čeprav se stopnja brezposelnosti v Italiji v zadnjih nekaj letih umirja, leta 2004 je znašala 8,0%, je bila v preteklosti resen problem, ki ga ni mogoče povezati samo z enim vzrokom.

Eden ključnih vidikov je zagotovo demografski. Zaradi naraščanja števila delovno aktivnega prebivalstva in večanja prispevkov za socialno varnost, je gospodarstvo s težavo ustvarjalo nova delovna mesta. Zaradi lažjega razumevanja narave brezposelnosti, je potrebno upoštevati tri kvalitativne spremembe na strani povpraševanja po delovni sili:

- hiter razvoj terciarnega sektorja,
- povečanje števila ženske populacije ter
- koncentracija zaposlenih v srednjem starostnem razredu.

V 60-ih, 70-ih in 80-ih letih prejšnjega stoletja je prišlo do velikega razmaha storitvenega sektorja, le-ta je dosegal skoraj 60 odstotni delež v skupni zaposlenosti. V 90-ih letih, ko sta se obsega kmetijstva in industrije krčila, je prvič prišlo tudi do zmanjšanja terciarnega sektorja, kjer so bile posledice izgube službe težje kot v industriji. Drugi vzrok in tudi skrb vzbujajoč problem na italijanskem trgu dela v zadnjih 20-ih letih, predstavlja naraščanje števila ženske populacije (leta 1997 so ženske predstavljale 37% delovne sile, 35% vseh zaposlenih in več kot 50% brezposelnih). Tretji očitni fenomen, ki je opazen v zadnjih 30-ih letih, pa je progresivna koncentracija zaposlenih v srednjem starostnem razredu: leta 1995 je bila stopnja brezposelnosti v razredu od 30-49 let 50% višja od celotnega delovno aktivnega prebivalstva (starih od 15-69 let), leta 1966 je bila ta razlika le 20% (Tronti et al., 1997, str. 14-16).

Leta 2004 je bilo v Italiji 1,96 milijonov brezposelnih oseb (glej Tab. 11 v prilogi), vendar obstajajo zelo heterogena dejstva v tem agregatu. Z analizo brezposelnosti po spolu, geografski lokaciji, starosti, izobrazbi in trajanju, lahko v nadaljevanju ugotovimo, da ima ta pojav pretežno strukturni značaj.

1.6.1 Spolna struktura brezposelnih

Distribucija brezposelnih po spolu kaže rahlo prevlado ženske brezposelnosti; leta 2004 je bilo povprečno število žensk, ki iščejo zaposlitev 1.036.000 (kar predstavlja 52,9% vseh brezposelnih), v primerjavi s številom moških, ki je znašalo v povprečju 925.000 oseb. Razlika med obema spoloma je še bolj očitna, če primerjamo stopnjo ženske brezposelnosti, ki je v letu 2004 znašala 10,5% ter 6,4 odstotno stopnjo moške brezposelnosti (glej Tab. 11 v prilogi).

Če pri analizi spolne strukture brezposelnosti upoštevamo tudi geografsko lokacijo, se pokaže visoka stopnja brezposelnosti žensk na jugu Italije (20,5%), v primerjavi z minimalno stopnjo ženske brezposelnosti na SZ Italije (5,7%). Stopnje moške brezposelnosti dosegajo na jugu Italije 11,9%, v osrednji Italiji se znižajo na 4,9%, na SZ Italije na 3,4% in na 2,5% na SV Italije. Po ugotovljenih podatkih o stopnji brezposelnosti žensk na jugu, lahko opazimo, da je tudi pri moških na tem območju stopnja brezposelnosti približno trikrat večja od relativnega podatka za ostalo Italijo.

Južni del Italije (it. Mezzogiorno) je edino območje, kjer število brezposelnih moških (580.000 oseb oz. 62,7% vseh moških brezposelnih) presega število žensk (555.000 oseb oz. 53,6% vseh brezposelnih žensk). V osrednjem in severnem delu Italije, kljub nizkim stopnjam brezposelnosti, prevladuje ženska komponenta.

Leta 2000 je znašala brezposelnost žensk 13,6%, kar je za 5,8 odstotnih točk več od brezposelnosti moških (glej Tab. 10 in 11 v prilogi). Ta razlika se je leta 2004 zmanjšala na 4,1 odstotne točke, kar je posledica zmanjšanja stopnje brezposelnosti žensk na 10,5% in moških na 6,3%. V obdobju od leta 2000 do 2004 se je zmanjšalo število brezposelnih žensk za 3,1 odstotno točko, brezposelnih moških pa le za 1,5 odstotno točko.

1.6.2 Struktura brezposelnosti glede na geografsko področje (regionalna brezposelnost)

Z analizo teritorialne razporeditve brezposelnosti, bom v nadaljevanju prikazala, da obstaja velik razpon med brezposelnostjo na razvitem severu Italije in med jugom Italije.

Leta 2004 je bila stopnja zaposlenosti na jugu Italije le 28,7%. To območje je najbolj problematično, saj je tu koncentrirano kar 58% vseh brezposelnih v Italiji (glej Tab. 11 v prilogi). Stanje v osrednji in SZ Italiji se zelo izboljša, saj znaša na obeh območjih delež vseh brezposelnih približno 16%. Najmanjše število nezaposlenih je bilo registriranih na SV Italije, in sicer preostalih 10% vseh brezposelnih italijanov.

Če primerjamo stopnjo brezposelnosti na nacionalni ravni, ki je v letu 2004 znašala 8,0% in 15,0% stopnjo brezposelnosti v južni Italiji, ugotovimo, da le-ta predstavlja trikratnik povprečne stopnje brezposelnosti v preostalih regijah Italije (5,0%). Od leta 2000 do 2004 se je v vseh regijah stopnja brezposelnosti zmanjšala, razen na SV, kjer se je povečala za 0,1 odstotno točko, vendar so v zadnjem letu na tem območju, kljub minimalnemu porastu imeli najnižjo stopnjo brezposelnosti (3,9%). Na jugu Italije so v tem obdobju zabeležili največje znižanje skupne brezposelnosti za 6 odstotnih točk (iz 21,0% na 15%), ženska brezposelnost se je zmanjšala za 9,9 odstotnih točk, tudi moška je procentualno gledano doživela precejšen padeč (iz 16,3% na 11,9%) (glej Tab. 10 in 11 v prilogi).

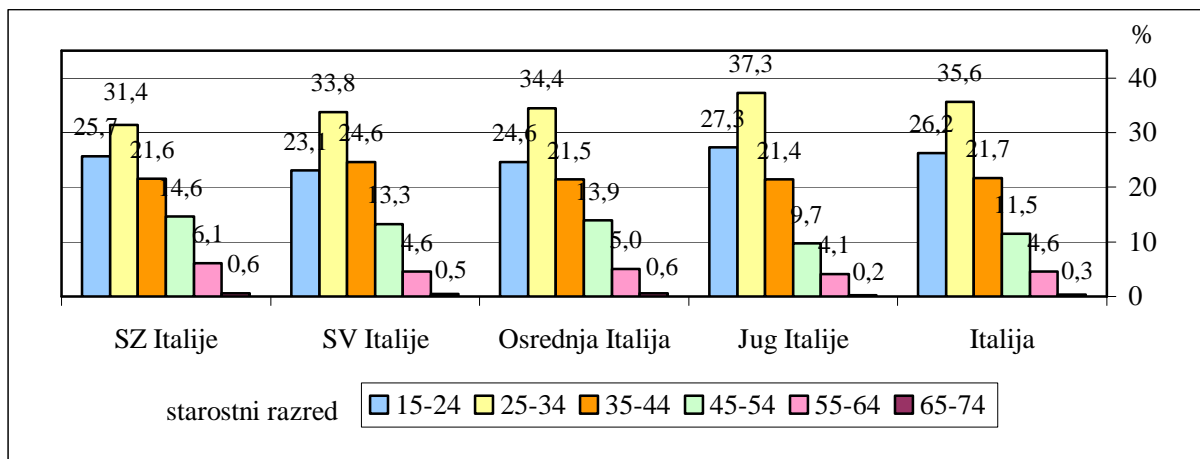
1.6.3 Starostna struktura brezposelnih

Brezposelnost je fenomen, ki različno zajame tudi starostne razrede populacije (glej Sliko 2 na str. 15). Med osebami, ki iščejo zaposlitev, so leta 2004 največjo skupino predstavljali tisti v starosti od 25 do 34 let, le-teh je bilo 35,6% (698.000 oseb). Upoštevati moramo tudi podatek, da več kot 60% vseh brezposelnih predstavljata prvi dve starostni skupini (od 15-34 let).

Stopnje brezposelnosti variirajo tudi v starostnih razredih brezposelnih oseb. Leta 2004 je bila najvišja v razredu od 15-24 let, in sicer je znašala 23,5%, med osebami starimi od 25-34 let je bila 10,4 odstotna, najnižja stopnja brezposelnosti (2,0%) pa je bila zabeležena med

najstarejšimi (od 65-74 let). V starostnem razredu, ko mladi prvič vstopajo na trg dela (od 15-24 let), je sestava brezposelnih glede na spol precej izenačena: 49,4% predstavlja moška populacija, 50,6% pa ženska. Stopnja ženske brezposelnosti je najvišja v starostnem razredu od 35-44 let. Po podatkih ISTAT-a predstavljajo največjo komponento brezposelnih (19,4% vseh brezposelnih) ženske stare med 25-34 let. V vseh starostnih razredih je ženska brezposelnost večja od moške, razen v razredu od 55-64 let, kjer je ta delež skoraj enak (4,1% za moške proti 4,0% za ženske) (Rapporto annuale 2004 ISTAT, str. 177-178).

Slika 2: Struktura brezposelnih oseb glede na starostni razred in geografsko lokacijo v letu 2004 (v % vseh brezposelnih)

Vir: Rapporto annuale 2004 ISTAT, str. 176.

1.6.4 Izobrazbena struktura brezposelnih

Razdelitev stopenj brezposelnosti glede na izobrazbo kaže, da imajo osebe, ki so brez kakršnekoli izobrazbe (oz. ki so končale le 5. razred osnovne šole) največ težav pri iskanju zaposlitve. Stopnja brezposelnosti v tem razredu je 10,0% (glej Tab. 13 v prilogi), za 0,5 odstotne točke je nižja med brezposelnimi s končano osnovno šolo, 7,3% znaša za osebe s končano srednjo, za tiste z univerzitetno izobrazbo pa je stopnja brezposelnosti le 5,5 odstotna.

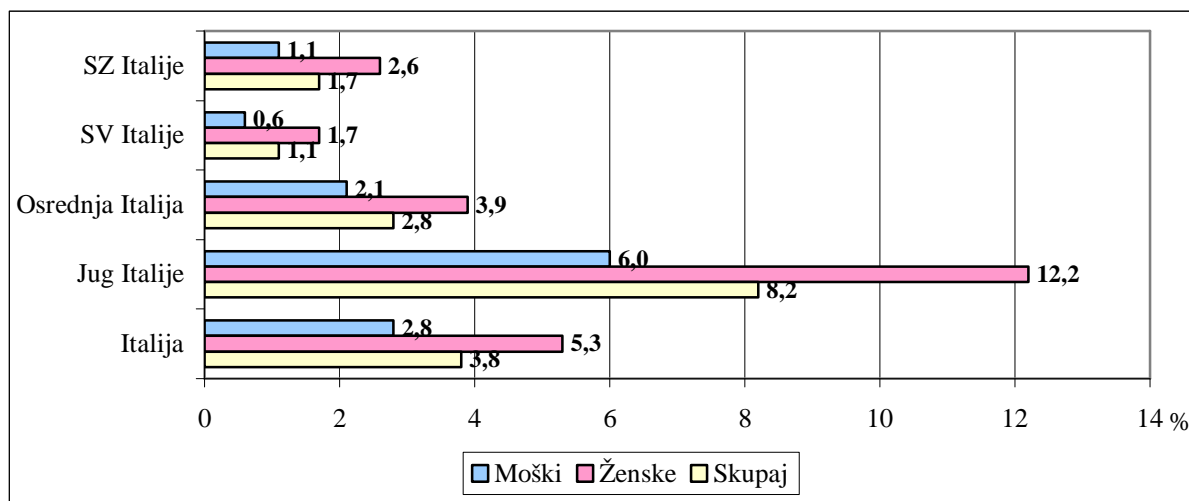
Z analizo brezposelnosti glede na spol, stopnjo izobrazbe in geografsko lokacijo lahko ugotovimo, da obstaja najnižja stopnja brezposelnosti (2,2%) med moškimi z univerzitetno izobrazbo, ki živijo na SZ delu Italije (glej Tab. 13 v prilogi), najvišja (26,8%) pa med ženskami na jugu Italije z osnovnošolsko izobrazbo.

1.6.5 Trajanje brezposelnosti in dolgotrajna brezposelnost

Temeljna značilnost brezposelnosti je tudi trajanje. Delež dolgotrajno brezposelnih oseb vpliva na stopnjo celotne brezposelnosti v državi, ker se z rastjo dolžine trajanja brezposelnosti zmanjšujejo možnosti za njihovo ponovno zaposlitev, hkrati pa se povečuje verjetnost, da bodo te osebe ostale trajno neaktivne in odvisne od socialnih denarnih dajatev.

Zato predstavlja zmanjšanje dolgotrajne brezposelnosti enega izmed ciljev italijanske ekonomske politike. Po podatkih Italijanskega statističnega urada (ISTAT) je bilo leta 2004 registriranih 935.000 dolgotrajno brezposelnih, 965.000 brezposelnih pod 12 mesecev in 60.000 oseb, pri katerih ni bilo možno določiti trajanja brezposelnosti. Delež dolgotrajno brezposelnih je znašal 49,2%.

Slika 3: Stopnje dolgotrajne brezposelnosti glede na spol in geografsko lokacijo v letu 2004

Vir: Rapporto annuale 2004 ISTAT, str. 178.

V letu 2004 je znašala stopnja dolgotrajne brezposelnosti 3,8% (glej zgornjo sliko). Ta odstotek vključuje 5,3% ženske brezposelnosti ter 2,8% moške. Najvišja stopnja dolgotrajne brezposelnosti je bila zabeležena med ženskami na jugu Italije, in sicer 12,2%. Iz tega sklepamo, da več kot polovica brezposelnih žensk na jugu išče zaposlitev več kot eno leto.

Dolgotrajna brezposelnost je v tesni povezanost s starostjo; starejša je brezposelna oseba, dlje običajno traja iskanje nove službe. Dolgotrajno brezposelnih v starostnem razredu od 15-24 let je v povprečju 43,4%, v starostnem razredu od 65-74 let pa 66,7% (Rapporto annuale 2004 ISTAT, str. 179).

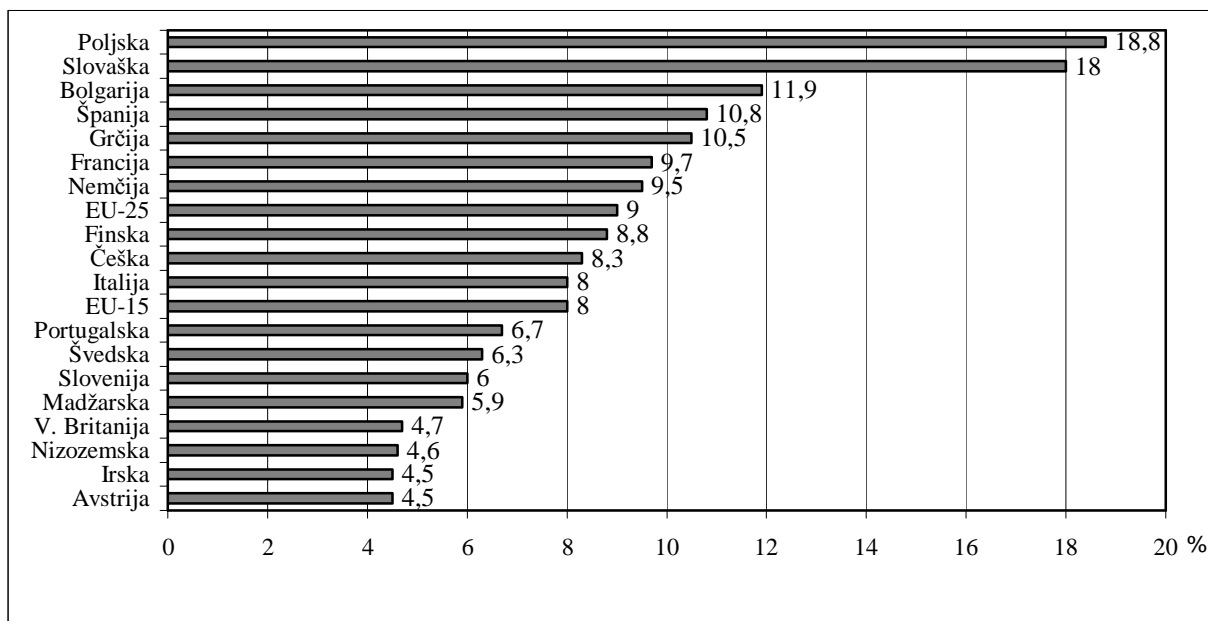
1.7 Mednarodna primerjava stopenj anketne brezposelnosti

Slovenija se med državami evropske petindvajseterice kot tudi petnajsterice uvršča med države z nižjo oz. podpovprečno brezposelnostjo. Leta 2004 je znašala anketna stopnja brezposelnosti v Sloveniji 6%, v EU-15 je bila 8% (enako velja za Italijo), v EU-25 pa 9% (glej Sliko 4 na str. 17).

Tudi primerjava ženske brezposelnosti med državami EU kaže, da je v Sloveniji ta pojav pod evropskim povprečjem. Leta 2004 je bila stopnja ženske brezposelnosti pri nas 7,4% (glej Tab. 15 v prilogi), na območju EU-25 pa 10,1%. Najvišjo stopnjo je imela Poljska (19,8%), sledi ji Slovaška (18,4%), med državami z najnižjo stopnjo ženske brezposelnosti izstopata Irška (4,1%) ter Velika Britanija (4,4%). V Italiji je bila stopnja ženske brezposelnosti rahlo

nad povprečjem EU-25, in sicer je znašala 10,6%.

Slika 4: Stopnje anketne brezposelnosti v nekaterih državah EU in v Sloveniji v letu 2004

Vir: EUROSTAT, 2005.

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti je bila leta 2004 v Sloveniji za 0,7 odstotne točke pod evropskim povprečjem, ki je znašalo 4,1% (glej Tab. 15 v prilogi), v Italiji pa le za 0,1 odstotno točko nižja. Ta pojav predstavlja največji problem na Slovaškem in na Poljskem, kjer se spopadajo tudi z visoko stopnjo brezposelnosti, ki presega evropsko povprečje za približno 9 odstotnih točk. Modigliani in drugi (1999, str. 10) so mnenja, da je velik delež dolgotrajno brezposelnih bolj posledica trdovratne in visoke brezposelnosti kot pa njen vzrok.

2 SOCIALNA VARNOST

Pravica do socialne varnosti je ena temeljnih socialnih pravic. Nanaša se predvsem na pravico do dohodkovne varnosti ob nastopu socialnega primera (Svetlik et al., 2002, str. 146). Med socialne primere uvrščamo različne primere nesposobnosti za delo (invalidnost, bolezni, nesreče), brezposelnost in značilna »nedelavna« obdobja v življenjskem ciklu (otročinstvo, šolanje, materinstvo, starost).

2.1 Definicije

V praksi se pojma socialna zaščita (»social protection«) in socialna varnost (»social security«) velikokrat uporabljata nedosledno, zato je potrebno obrazložiti definicijo obeh pojmov. Pojem *socialna zaščita* se je začel uporabljati v zadnjih desetletjih in se praviloma uporablja kot najširši pojem oz. sistem, ki obsega sisteme socialne varnosti vključno s sistemi socialnih zavarovanj, socialnih pomoči in drugih socialnih ugodnosti, ko so npr. stanovanjske

ugodnosti, subvencije predšolskega varstva, subvencije prehrane za otroke in mladino, davčne olajšave in podobno.

Pojem *socialna varnost* zajema ožji sistem pravic kot pojem socialna zaščita. Sistemi socialne varnosti obsegajo pravice zaposlenih oseb in drugih oseb, ki opravljajo pridobitno dejavnost, do nadomestila plače in do pokojnine v primeru začasne ali trajne nezmožnosti za delo ali zaradi povečanja stroškov v primeru zdravljenja in v primeru preživljanja otrok. S pravicami v tem sistemu se zagotavlja varnost in kontinuiteta dohodka delavcem in drugim aktivnim osebam in njihovim družinskim članom v času, ko ne morejo delati ali imajo povečane stroške.

Poleg pravic iz sistemov socialne varnosti pa v sistem socialne zaščite spadajo še *socialne pomoči*. Ta pojem ne pomeni zgolj denarnih socialnih pomoči, ampak gre za vse dajatve v denarju ali naravi, ki so namenjene tistim posameznikom in družinam, ki potrebujejo pomoč zaradi denarne ali osebne stiske (Analiza transferjev s področja socialne zaščite, 2005).

Stanovnik (2002, str. 151) definira več pojmov: **socialna varnost** vključuje javne izdatke za zdravstveno zaščito, za nadomeščanje dohodka posamezniku v primeru neprostoVOLjne delne ali popolne izgube dohodka in za dodaten dohodek osebam z družinskimi obveznostmi. Širši od tega pojma je **socialna zaščita**, ki poleg omenjenih izdatkov za socialno varnost vključuje še izdatke za aktivno politiko zaposlovanja, javne izdatke za stanovanjsko oskrbo (v obliki subvencij za najemnine) in ukrepe za preprečevanje socialne izključenosti. Najširši pojem so **socialni izdatki**, ki poleg izdatkov za socialno zaščito vsebujejo še javne izdatke za izobraževanje in javne izdatke za stanovanjsko oskrbo (v obliki objektnih subvencij).

Po Evropskem sistemu statistike socialne varnosti (ESSPROS) socialna varnost obsega vsa posredovanja javnih in zasebnih institucij, ki gospodinjstvom ali posameznikom olajšajo breme določenih tveganj ali potreb brez sočasne zagotovitve enakovrednega nadomestila ali povračila in niso rezultat individualnih aranžmajev. Tveganja ali potrebe oziroma področja opazovanja so: bolezen in zdravstveno varstvo, invalidnost, starost, smrt hranitelja družine, družina in otroci, brezposelnost, nastanitev ter druge oblike socialne izključenosti (Klinar, 2002, str. 4).

2.2 Sistemi socialne varnosti za primer brezposelnosti in denarne dajatve

Brezposelnim osebam se socialna varnost zagotavlja s sistemi socialne varnosti, v katerih je določena pravica do denarnih dajatev in druge pravice (pravica do zdravstvenega varstva, zavarovanja za starost in invalidnost in pravice, povezane s pospeševanjem zaposlovanja).

V državah OECD obstajata dva različna sistema socialne varnosti, ki se med seboj prepletata. Prvi se imenuje **sistem socialnega zavarovanja za primer brezposelnosti**² (ang. Unemployment Insurance Scheme), drugi pa **sistem socialnih pomoči**³ (ang. Social Assistance Scheme). Glavni cilj prvega je, da se zavarovani osebi ohranja relativni družbeni položaj, pri drugem sistemu pa je bistveno zagotavljanje eksistenčnega minimuma upravičencem (Svetlik et al., 2002, str. 148). V omenjenih sistemih so opredeljene tudi različne denarne dajatve, s katerimi se zagotavlja socialna varnost brezposelnim osebam, kar bom podrobneje opisala v nadaljevanju.

Za **sistem socialnega zavarovanja za primer brezposelnosti** je značilno, da so denarne dajatve (t.i. *denarno nadomestilo*) praviloma sorazmerne z višino vplačanih prispevkov. Stanovnik (2002, str. 157) pravi, da je v tem sistemu izraženo *načelo ekvivalence ali recipročnosti*. Trajanje upravičenosti denarnih dajatev pa je omejeno in odvisno od predhodne dobe zavarovanja. Praviloma so ti sistemi obvezni za vse delavce v delovnem razmerju. Zavarovalno skupnost sestavljajo delavci in njihovi delodajalci (gre za t.i. horizontalno solidarnost), vloga države pa je predvsem organiziranje in vodenje sistema. V zadnjem času pa postaja vse pomembnejša vloga države tudi pri zagotavljanju finančnih sredstev za denarne dajatve, kar pomeni odmik od »čistega« zavarovalnega načela⁴.

Osnovni cilj **sistemov socialne pomoči** pa je zagotavljanje eksistenčnega minimuma. Socialna varnost se zagotavlja le tistim brezposelnim osebam, ki nimajo dovolj sredstev za preživetje in zato potrebujejo pomoč. Upravičenost do denarne dajatve (t.i. *denarna socialna pomoč*) je povezana z izčrpanostjo vseh drugih oblik pomoči (pomožna narava denarne dajatve). Pravico se ne pridobi na podlagi plačila prispevkov s strani upravičencev, temveč temelji na dejansko ugotovljeni potrebi po pomoči (ang. Means-tested Benefits). Stanovnik (2002, str. 157) v tem sistemu definira *načelo potreb*, kar pomeni, da so pravice iz tega sistema v veliki meri odvisne od premoženjskega in dohodkovnega stanja posameznika. Sredstva zagotavlja država iz virov splošne obdavčitve.

Poleg denarnega nadomestila, ki je določen v sistemu socialnega zavarovanja za primer brezposelnosti in denarne socialne pomoči, definirane v sistemu socialnih pomoči, pa so brezposelne osebe v nekaterih sistemih socialne varnosti upravičene tudi do *denarne pomoči* (Svetlik et al., 2002, str. 149). V Sloveniji je denarna pomoč opredeljena v sistemu socialnega zavarovanja in ima značilnosti sistema socialnega zavarovanja in sistema socialnih pomoči. Pridobijo jo lahko predhodno zavarovane oz. zaposlene osebe, ki so že izkoristile pravico do

² Pogosto se uporablja tudi izraz standardizirani sistem, predvsem v pravniških krogih, medtem ko se drugje pogosteje uporablja izraz kontributivni sistem.

³ Sistem socialnih pomoči se imenuje tudi individualizirani sistem (pravniški izraz) ali nekontributivni sistem (Svetlik et al., 2002, str. 147).

⁴ Po Vodovniku (2003, str. 158) je zavarovalno načelo uveljavljeno tam, kjer je uživanje pravic iz zavarovanja sorazmerno zavarovančevim prispevkom (predvsem pri črpanju pravic iz obveznih socialnih zavarovanj). Na primeru denarne pomoči v sistemu zavarovanja za primer brezposelnosti pa prevladuje socialno načelo, kjer so pravice iz tega zavarovanja sorazmerne zavarovančevim potrebam.

denarnega nadomestila in potrebujejo pomoč za preživetje. Kateri izmed glavnih ciljev obeh sistemov je prevladujoči, pa je odvisno od značilnosti socialne politike vsake posamezne države.

2.3 Tipi države blaginje in vzpostavljeni sistemi socialne varnosti

Zaradi vplivov sistema socialne varnosti za primer brezposelnosti, predvsem sistema socialnega zavarovanja, na trg delovne sile skušajo države doseči maksimiziranje delovanja trga delovne sile na različne načine. Te načine prilagajajo predvsem ciljem socialne politike (Svetlik et al., 2002, str. 153).

V skladu s Esping-Andersenovo klasifikacijo idealnih tipov sodobnih držav blaginje, lahko ugotovimo obstoj treh različnih tipov socialne politike oziroma tipov držav blaginje, ki jih bom opisala v nadaljevanju.

Za **liberalni (Beveridgejev) tip države blaginje**, katerega tipične predstavnice so ZDA, Avstralija, Kanada in Velika Britanija, je značilno, da so sistemi socialnih pomoči tisti, s katerimi se zagotavlja socialno varnost brezposelnim osebam (Svetlik et al., 2002, str. 154). Pravico do dajatve se ne pridobi na podlagi prispevkov s strani upravičencev, temveč temelji na dejansko ugotovljeni potrebi po pomoči (vertikalna redistribucija), sredstva pa zagotavlja država oz. lokalne skupnosti iz virov splošne obdavčitve. Sistemi socialne pomoči zagotavljajo varovanim osebam nižji nivo socialne varnosti v primerjavi s sistemi socialnega zavarovanja, saj so osnovani na ideji socialnega minimuma in tako zagotavljajo varovanim osebam le najnujnejša sredstva za preživetje (Geržina, 1995, str. 42). Kopač (1998, str. 15) dodaja, da je za liberalni tip države blaginje značilno tako razmerje med pravicami brezposelnih oseb in trgom delovne sile, ki postavlja na prvo mesto svobodno delovanje trga delovne sile, kar vpliva na kakovost in količino pravic brezposelnih oseb v času brezposelnosti.

V **konservativno-korporativističnem (Bismarckovem) tipu države blaginje** je značilno, da je socialna varnost organizirana na temelju obveznega socialnega zavarovanja, ki je financirano s socialnimi prispevki in distribuirano kot socialni transfer zavarovancem (Geržina, 1995, str. 43). Pri tem je bistveno, da se zavarovancem ohrani pridobljeni družbeni položaj (horizontalna redistribucija). Razmerje med interesi družbe in posamezniki je vzpostavljeno na način, ki v večji meri, predvsem v primerjavi s sistemi socialnih pomoči, varuje socialni položaj posameznikov, kar vpliva na višjo stopnjo regulacije trga delovne sile (Kopač, 1998, str. 16). Za države tega tipa (Nemčija, Avstrija, Francija, Italija) je torej značilen skromen obseg državnega intervencionizma in visok obseg pravic iz sistema socialne varnosti. Tudi Slovenija se uvršča v to skupino, saj prispevki delodajalcev in delojemalcev predstavljajo še vedno največji finančni vir socialnega zavarovanja, poleg tega, pa je obseg pravic na sorazmerno visoki ravni (Stanovnik, 2002, str. 159).

Za **socialdemokratski (skandinavski) tip države blaginje** je značilen visok obseg državnega

intervencionizma, saj se sistem socialne varnosti napaja pretežno z davki, prispevki pa predstavljajo le manjši del prihodkov. Posledica davčnega financiranja je sorazmerno visok obseg pravic. Upravičenost do določenih pravic iz sistema je pogojena zgolj s pripadnostjo določeni skupini (npr. brezposelni) (Stanovnik, 2002, str. 159). Sistem je močno povezan z blaginjsko politiko in tako poleg osnovne dohodkovne varnosti brezposelnim osebam omogoča tudi uresničevanje pravice do dela. Za sistem je namreč značilno, da spodbuja vključevanje brezposelnih oseb v delo, vendar ne s spodbujanjem svobodnega delovanja trga delovne sile, ampak na način, ki je povezan z aktivnim poseganjem države v delovanje trga delovne sile (Kopač, 1998, str. 16). Značilni predstavniki omenjenega tipa države blaginje so skandinavske države, predvsem Švedska in Norveška.

Esping-Andersen (1990, str. 28) opozarja, da ne obstajajo čisti tipi blaginjskih režimov in da nobena država v svojem sistemu blaginje nima zgolj lastnosti enega od teh tipov. Celotno skandinavskih državah se kažejo tudi elementi liberalnih politik. V evropskih sistemih pa prihajajo do izraza tako liberalni kot socialdemokratski vplivi, hkrati pa ti sistemi postajajo manj korporativistični in avtoritativni.

3 ZAVAROVANJE ZA PRIMER BREZPOSELNOSTI V SLOVENIJI (PASIVNI UKREPI POLITIKE ZAPOSLOVANJA)

3.1 Splošne značilnosti sistema zavarovanja za brezposelnost

Sistemi zavarovanja za brezposelnost so se razvili zaradi zagotavljanja kontinuitete dohodkov v času trajanja brezposelnosti za predhodno zaposlene osebe. Prvi sistem obveznega zakonskega zavarovanja za brezposelnost je uvedla Velika Britanija leta 1911, vendar le za dejavnosti, v katerih je najpogosteje nastajala brezposelnost (Strban, 2000, str. 1647). V Sloveniji je bil leta 1974 prvič sprejet Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Ur. l. SRS, št. 18/74) (v nadaljevanju ZZZPB), čeprav začetki sistema zavarovanja segajo v leto 1935, ko so bili z Uredbo o posredovanju dela postavljeni temelji zavarovanja za brezposelnost. Ta zakon, ki je osnova sistema zavarovanja za primer brezposelnosti, je bil večkrat spremenjen in dopolnjen. V obdobju socializma, je bila višina denarnih dajatev relativno ugodna, skoraj ni bilo razlik med povprečno plačo in nadomestilom. Značilni sta bili visoka raven socialne varnosti za brezposelne in pomanjkanje učinkovitega nadzora nad izpolnjevanjem pogojev za pridobitev in ohranitev pravice do denarnega nadomestila. Podobna situacija je ostala tudi po slovenski osamosvojitvi, saj je takratni ZZZPB (Ur. l. RS, št. 5/91) zaradi pričakovanih prestrukturiranj v gospodarstvu ohranjal visoko raven socialne varnosti brezposelnih oseb. V sredini 90-ih let je prišlo do ugotovitve o negativnem vplivu sistema socialnega zavarovanja na zaposlovanje ter do težnje po spremembi takratnega zakona (Zgodovina ZRSZ, 2005). Leta 1998 je bil sprejet nov ZZZPB (Ur. l. RS, št. 69/1998) s katerim se je temeljito poseglo v sistem zavarovanja za primer brezposelnosti. Na področju denarnih dajatev, glede na prej sprejeti zakon iz leta 1994 sem ugotovila naslednje novosti:

- *Skrajševanje trajanja prejemanja denarnega nadomestila in podaljševanje trajanja denarne pomoči.* Zaostrili so se predvsem pogoji, saj je potrebna daljša predhodna zavarovalna doba, za najdaljši obdobji trajanja nadomestila pa je dodan tudi starostni pogoj. Trajanje denarne pomoči se je iz 6-ih mesecev podaljšalo na 15 mesecev.
- *Podaljšanje obdobja za izračun nadomestila.* Osnova za odmero nadomestila se je spremenila, sedaj se upošteva povprečna plača v 12-ih mesecih pred nastankom brezposelnosti (prej samo 3 mesečno obdobje).
- *Zmanjševanje razpona med minimalnim in maksimalnim izplačilom denarnega nadomestila.* Najnižje nadomestilo se je dvignilo na nivo 100% zjamčene plače (po prejšnjem zakonu 80% neto zjamčene plače), najvišje pa se je znižalo iz štirikratnika (320% neto zjamčene plače) na trikratnik najnižjega nadomestila.
- *Ukinitev možnosti izplačila denarnega nadomestila v enkratnem znesku.* Vsebinsko podobna finančna pomoč pa se izvaja v okviru ukrepov APZ, kot pomoč pri samozaposlitvi.
- *Ukinitev pravice do podaljšanja prejemanja denarnega nadomestila.* Prejšnji zakon je starejšim delavcem, ki jim je po izteku upravičenosti do nadomestila manjkalo do izpolnitve pogojev za upokojitve največ 3 leta, omogočal nadaljevanje izplačevanja denarnega nadomestila do upokojitve (t.i. sistem »2+3«). Novi zakon je bolj restriktiven in po izteku denarnega nadomestila dopušča le možnost, da ZRSZ plačuje prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje do upokojitve. Tisti, ki izpolnjujejo dohodkovni in premoženjski cenzus lahko do upokojitve prejemajo tudi denarno pomoč.

Tudi Vodopivec (2004, str. 78) smatra, da slovenski sistem zavarovanja za primer brezposelnosti, ki je veljal pred uvedbo novega ZZZPB iz leta 1998, ni dovolj spodbujal prejemnikov k aktivnemu iskanju zaposlitve, med drugim zaradi pomanjkljivega nadzora, zaradi česar je prihajalo do odlašanja prejemnikov nadomestila z izstopom iz brezposelnosti, pa tudi zaposlovanja prejemnikov v neformalnem sektorju. Novi ZZZPB (1998) je želel spodbuditi zaposlovanje prejemnikov nadomestila ter pomoči ter tako zmanjšati splošno in predvsem dolgoročno brezposelnost. Predvideva se večja pomoč države pri iskanju zaposlitve in okrepljen nadzor nad prejemniki, zagotavljanje večjih možnosti vključevanja v aktivne programe zaposlovanja ter skrajševanje dolžine potencialne upravičenosti do prejemkov.

Temeljna pravica brezposelne osebe po 4. b členu ZZZPB (2004), ni več uveljavljanje pravic iz naslova brezposelnosti, temveč vključitev v programe aktivne politike zaposlovanja z namenom povečevanja zaposlitvenih zmožnosti.

Pri tem zavarovanju bom v nadaljevanju definirala pogoje za pridobitev nadomestila, upravičence, višino ter trajanje izplačevanja denarnih podpor za brezposelne. Poleg učinkov na dohodkovni položaj ima obseg upravičenj tudi druge učinke, ki se kažejo zlasti kot prizadevanje brezposelne osebe pri iskanju nove zaposlitve in pripravljenost sprejeti bolj ali manj primerno zaposlitev. Mnogo avtorjev navaja, da ugodna višina denarne dajatve in dolgotrajna upravičenost do nje lahko negativno vplivata na aktivnost brezposelnega pri

iskanju zaposlitve. Taki učinki denarne dajatve za čas brezposelnosti vplivajo tudi na delovanje trga dela in na politiko zaposlovanja. Zato države praviloma prilagajajo vrsto in obseg upravičenj do denarnih dajatev in pogoje za njihovo pridobitev stanju na trgu dela ter stopnji in strukturi brezposelnosti.

3.2 Oblike zavarovanja za primer brezposelnosti

V Sloveniji poznamo 2 obliki zavarovanja za primer brezposelnosti, in sicer obvezno ter prostovoljno zavarovanje.

14. člen ZZZPB (2004) določa, da se morajo *obvezno zavarovati* za primer brezposelnosti vsi delavci, ki so v delovnem razmerju.

Za primer brezposelnosti pa se lahko *prostovoljno zavarujejo* (ZZZPB, 2004, 15. člen):

- samostojni podjetniki in lastniki gospodarskih družb, če niso zavarovani na drugi podlagi,
- slovenski državljani zaposleni v tuji državi, katerim po vrnitvi v domovino niso več zagotovljene pravice na podlagi brezposelnosti,
- zakonci slovenskih državljanov, zaposlenih v tuji državi, če so bili pred odhodom v tujino v delovnem razmerju.

3.3 Pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti

Trenutno veljavna zakonodaja zagotavlja brezposelnim osebam, ki izpolnjujejo točno določene pogoje, naslednje pravice, ki izhajajo iz zavarovanja za primer brezposelnosti (ZZZPB, 2004, 17. člen):

- denarno nadomestilo,
- denarna pomoč,
- povračilo prevoznih in selitvenih stroškov,
- pravica do zdravstvenega varstva in
- pravica do pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

3.3.1 DENARNO NADOMESTILO

3.3.1.1 Splošni pogoji za pridobitev denarnega nadomestila

Zavarovancu se iz zavarovanja za brezposelnost zagotavlja pravica do denarnega nadomestila, ko ostane brez zaposlitve brez svoje krivde ali proti svoji volji (npr. če je prenehala pogodba o zaposlitvi za določen čas, iz poslovnih razlogov, zaradi stečaja, prisilne poravnave, likvidacije, ipd.) (Denarno nadomestilo med brezposelnostjo, 2004).

Pogoji za pridobitev denarnega nadomestila so naslednji (ZZZPB, 2004, 17a. in 18. člen):

- zavarovanje za primer brezposelnost pred prenehanjem delovnega razmerja,

- trajanje delovnega razmerja pred prenehanjem vsaj 12 mesecev v zadnjih 18 mesecih,
- v času uveljavljanja denarnega nadomestila za zavarovanca ni na voljo ustrezne zaposlitve⁵,
- zavarovanec se mora prijaviti pri ZRSZ v roku 30 dni po prenehanju delovnega razmerja.

Zavarovancu se *ohrani* pravica do denarnega nadomestila v naslednjih primerih (ZZZPB, 2004, 17a. člen):

- je na razpolago za zaposlitev⁶,
- zanj ni ustrezne zaposlitve,
- zanj po preteku polovice časa, v katerem je upravičen do denarnega nadomestila, ni na voljo primerne zaposlitve⁷,
- aktivno išče zaposlitev⁸ in
- ga ni mogoče vključiti v programe aktivne politike zaposlovanja.

Brezposelna oseba, ki išče zaposlitev s polnim delovnim časom in ima trenutno sklenjeno pogodbo o *zaposlitvi s krajšim delovnim časom*, ki ne traja več kot polovico polnega delovnega časa, ima pravico do sorazmernega dela denarnega nadomestila (ZZZBP, 2004, 33.člen).

3.3.1.2 Osnova, višina, trajanje denarnega nadomestila

Osnova za odmero denarnega nadomestila je povprečna mesečna plača zavarovanca, ki jo je prejemal v 12-ih mesecih pred nastankom brezposelnosti (ZZZPB, 2004, 20. člen).

Denarno nadomestilo znaša 70% osnove za prve tri mesece upravičenosti ter 60% za naslednje mesece. Denarna nadomestila se usklajujejo tako, kot se usklajujejo plače po kolektivni pogodbi za gospodarstvo. Zakon določa tudi, da izplačano nadomestilo ne sme biti nižje od 100% zjamčene plače (zmanjšane za davke in prispevke, ki se obračunavajo od

⁵ Kot »ustrezna« zaposlitev po 17č. členu (ZZZPB, 2004) šteje zaposlitev, ki je osebi zagotovljena za določen ali nedoločen čas in ki ustreza zahtevnosti del tarifnega razreda ustrezne kolektivne pogodbe, v katero je bila oseba uvrščena večino časa v zadnjih 12 mesecih pred nastankom brezposelnosti. Razvrstitev delovnega mesta v tarifni razred je razvidna iz pogodbe o zaposlitvi, če pa ni, izvede razvrstitev ZRSZ ob upoštevanju določil ustrezne splošne kolektivne pogodbe. Če oseba išče zaposlitev prvič ali po prekinitvi zaposlitve za najmanj dve leti, je kriterij zanj ugodnejši, saj je ustrezna le tista zaposlitev, ki ustreza stopnji in vrsti njene dokončane poklicne izobrazbe. Kriterij za presojo ustreznosti zaposlitve je tudi oddaljenost delovnega mesta od bivališča delavca.

⁶ Brezposelna oseba je »na razpolago« (ZZZPB, 2004, 17c. člen), če je zavodu dosegljiva vsak delovni dan tri ure.

⁷ Po 17č. členu (ZZZPB, 2004) gre za »primerno« zaposlitev v primeru dela na delovnem mestu, ki je razvrščeno do ene stopnje nižjega tarifnega razreda ustrezne kolektivne pogodbe kot je bilo razvrščeno delovno mesto, na katerem je delala brezposelna oseba večino časa v zadnjih 12-ih mesecih pred nastankom brezposelnosti.

⁸ Aktivno iskanje zaposlitve je po 17g. členu (ZZZPB, 2004) definirano kot redno prijavljanje na objave ustreznih in primernih delovnih mest pri ZRSZ. Te obveznosti oseba nima, dokler je vključena v programe aktivne politike zaposlovanja oz. če v njenem zaposlitvenem načrtu in drugače določeno.

zajamčene plače) in ne višje od trikratnika tako določenega najnižjega denarnega nadomestila (ZZZPB, 2004, 21. člen).

V decembru 2003 je znašala višina zajamčene plače 52.699 sit, najnižji znesek denarnega nadomestila (100% zajamčene plače) je bil ta mesec 52.699 sit bruto, najvišji (300% zajamčene plače) pa 158.097 sit bruto. V januarju 2003 so upravičenci v povprečju prejeli denarno nadomestilo v višini 92.553 sit bruto, decembra 2003 pa 97.824 sit bruto (Letno poročilo 2003 ZRSZ, 2004).

Trajanje upravičenosti do denarnega nadomestila je odvisno od časa trajanja zavarovanja za primer brezposelnosti, in sicer (ZZZPB, 2004, 25. člen):

- 3 mesece za zavarovanje od 1 do 5 let,
- 6 mesecev za zavarovanje od 5 do 15 let,
- 9 mesecev za zavarovanje od 15 do 25 let,
- 12 mesecev za zavarovanje nad 25 let,
- 18 mesecev za zavarovance, starejše od 50 let in za zavarovanje nad 25 let,
- 24 mesecev za zavarovance, starejše od 55 let in za zavarovanje nad 25 let.

Brezposelnim, ki so pravico do denarnega nadomestila uveljavili v letu 2003, je bilo denarno nadomestilo v povprečju priznано za 7,2 mesecev. Ob koncu leta so prejemniki denarnega nadomestila le-to v povprečju prejeli 10,5 mesecev.

V letu 2003 je pravico do denarnega nadomestila *na novo uveljavilo* 26.938 upravičencev, kar pomeni povečanje v primerjavi z letom 2002 za 12,8%. Med temi je 61,4% upravičencev zaključilo zaposlitev za določen čas, 31,8% pa je bilo upravičencev, ki so postali brezposelni zaradi stečaja oz. kot trajno presežni delavci. Pravico do denarnega nadomestila *za preostali čas upravičenosti* (po prenehanju razloga za mirovanje pravice) je v letu 2003 uveljavilo 6.232 upravičencev (v letu 2002 pa 6.006).

Zavarovancu, ki mu po izteku denarnega nadomestila do izpolnitve pogojev za upokojitev manjkajo največ 3 leta, plačuje ZRSZ prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (ZZZPB, ki je stopil v veljavo leta 1998 ne predvideva več možnosti podaljšanja izplačevanja denarnega nadomestila, prav tako ne sofinanciranja dokupa manjkajoče zavarovalne dobe). Podaljšanje plačevanja prispevkov do upokojitve je v letu 2003 uveljavilo 754 upravičencev, 45 brezposelnih oseb pa je v letu 2003 uveljavilo možnost podaljšanja izplačevanja denarnega nadomestila *do izpolnitve pogojev za upokojitev* v skladu s predpisi, ki so veljali do uveljavitve ZZZPB iz leta 1998. Ob koncu leta je bilo do podaljšane izplačevanja denarnega nadomestila upravičenih 4.053 oseb (Letno poročilo 2003 ZRSZ, 2004).

3.3.1.3 *Prenehanje pravice do denarnega nadomestila*

V 32. členu ZZZPB (2004) so natančno določeni primeri, v katerih zavarovancu preneha pravica do denarnega nadomestila. Najbolj optimalno je, če pomeni razlog prenehanja

ponovna vključitev osebe v zaposlitev ali samozaposlitev. Obstajajo tudi drugi vzroki prenehanja, in sicer:

- upravičenec izpolni pogoje za pridobitev predčasne, starostne ali invalidske pokojnine ali uveljavi pravico do družinske pokojnine,
- dopolni starost, ki je pogoj za pridobitev pokojnine za najnižjo zavarovalno dobo (po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju),
- se sam odjavi ali ga zavod izbriše iz evidence brezposelnih oseb,
- odkloni ustrezno zaposlitev, začasno ali občasno plačano delo,
- brez upravičenih razlogov odkloni neplačano začasno delo v primerih višje sile ali odkloni vključitev v program aktivne politike zaposlovanja,
- ni na razpolago in ne išče aktivno zaposlitve,
- je dal neresnične podatke o izpolnjevanju pogojev za pridobitev denarnega nadomestila,
- nastopi prestajanje zaporne kazni za šest ali več mesecev,
- krši obveznosti, sprejete s pogodbo o vključitvi v program aktivne politike zaposlovanja,
- pride do ugotovitve, da samozaposlena oseba ali lastnik oz. solastnik gospodarskih družb v času prejemanja denarnega nadomestila dosega dobiček iz dejavnosti in druge obdavčljive dohodke, ki dosegajo najmanj višino zajamčenega nadomestila plače,
- je ugotovljeno, da dela ali je zaposlen na črno.

3.3.2 DENARNA POMOČ

3.3.2.1 Splošni pogoji za pridobitev denarne pomoči

Denarno pomoč lahko v roku 30-ih dni uveljavi zavarovanec, ki mu je iztekla pravica do denarnega nadomestila, ter zavarovanec, ki mu je kot pripravniku prenehalo delovno razmerje, sklenjeno za določen čas, krajši od 12-ih mesecev. Pogoj za uveljavitev pravice je, da njegovi dohodki skupaj z dohodki družinskih članov na osebo (v zadnjih 3 mesecih pred uveljavitvijo denarne pomoči), v povprečju ne presegajo 80% zajamčene plače. Denarna pomoč za razliko od denarnega nadomestila ne pripada osebam, ki nimajo stalnega prebivališča v RS (ZZZPB, 2004, 35. člen). ZRSZ lahko kljub izkazanemu nizkemu dohodku zavrne zahtevek za uveljavljanje denarne pomoči, če ni ogrožena socialna varnost. Premoženjski cenzus je določen v višini 3.819.600 sit (ZZZPB, 2004, 35a. člen).

V letu 2003 je pravico do denarne pomoči uveljavilo 7.391 oseb (v predhodnem letu 6.706), večina (92,8%) po izteku denarnega nadomestila, 7,2% pa po prenehanju pripravništva. Pravico do preostalega časa upravičenosti po prenehanju razloga za mirovanje pravice je uveljavilo 1.743 zavarovancev (1.607 v letu 2002). Ob koncu leta 2003 je denarno pomoč prejemale 6.063 brezposelnih oseb, kar je 7,0% več kot v letu 2002 (Letno poročilo 2003 ZRSZ, 2004).

3.3.2.2 Višina in trajanje denarne pomoči

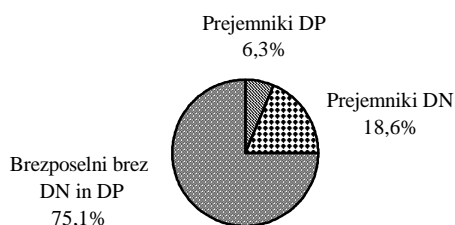
Višina denarne pomoči znaša 80,0 % zjamčene plače, zmanjšane za davke in prispevke, ki se obračunavajo od zjamčene plače (ZZZPB, 2004, 36. člen). Po podatkih ZRSZ je v začetku leta 2003 denarna pomoč znašala 30.769 tolarjev neto, ob koncu leta pa 32.068 tolarjev neto.

Denarno pomoč je v skladu s 37. členom ZZZPB (2004) možno prejemati 15 mesecev, brezposelni osebi, ki ji do upokojitve manjka največ tri leta, pa se denarna pomoč lahko izplačuje do izpolnitve pogojev za upokojitev. Podaljšanje izplačevanja denarne pomoči je v letu 2003 uveljavilo 175 oseb. Ob koncu leta je povprečni čas prejemanja denarne pomoči znašal 8,8 mesecev in je bil za 0,3 meseca daljši od povprečnega časa v letu 2002 (Letno poročilo 2003 ZRSZ, 2004).

3.4 Analiza števila prejemnikov denarnega nadomestila in denarne pomoči

Iz Slike 5 je razvidno, da je v letu 2003 znašal delež upravičencev do denarnih nadomestil in denarnih pomoči (v nadaljevanju DN in DP) v povprečju četrtino (24,9%) vseh brezposelnih oseb. Iz tega sklepamo, da velika večina brezposelnih ni deležna denarnih prejemkov. Povprečje deleža upravičencev med vsemi brezposelnimi osebami v letu 2002 je bilo za 1,3 odstotne točke nižje kot leta 2003 (glej Tab. 16 v prilogi). Najvišji delež brezposelnih oseb, ki so bile upravičene do prejemkov, je bil zabeležen v letu 1992 (45,0%), najnižji pa leta 2002, ko je bilo 23,6% upravičencev.

Slika 5: Prejemniki denarnega nadomestila in denarne pomoči – povprečje leta 2003

Vir: Letno poročilo 2003 ZRSZ, 2004.

Upravičenci so v letu 2003 prejeli DN v povprečju 10,5 mesecev, DP pa 8,8 mesecev. Najdaljše obdobje prejemanja DN je bilo zabeleženo leta 2000 (v povprečju 22,3 mesecev), najkrajše pa leta 1991 (4,2 meseci). DP je bila v letih 1997 in 1998 dodeljena v povprečju le za 3,7 mesece, leta 1993 pa za celih 19 mesecev (glej Tab. 16 v prilogi).

3.5 Strukturne značilnosti upravičencev do denarnih nadomestil in denarnih pomoči

3.5.1 Starostna struktura

Pri analiziranju starostne strukture upravičencev do DN lahko ugotovimo, da je bilo v letu 2003 kar 41,7% starejših od 50 let (glej Tab. 2, na str. 28) (leta 2000 pa skoraj polovica),

upravičencev, starejših od 40 let, pa 69,9% (73,2% v letu 2002). Na takšno strukturo vpliva iztek pravic do podaljšanja izplačevanj denarnega nadomestila do izpolnitve pogojev za upokojitev. Podoben trend padanja števila upravičencev lahko opazimo tudi pri prejemnikih DP. Leta 2003 je bil delež starejših od 40 let 36,6%, leto prej pa je bil višji za 2,3 odstotni točki.

Tabela 2: Prejemniki DN in DP po starosti upravičencev (v %) v letih od 2000 do 2003

starost	Prejemniki DN (v %)				Prejemniki DP (v %)			
	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003
nad 18 do 25 let	2,4	3,7	3,6	4,5	24,8	22,5	16,6	16,2
nad 25 do 30 let	4,1	6,3	7,2	8,1	16,3	18,4	20,2	20,2
nad 30 do 40 let	9,4	12,9	16,0	17,5	23,9	22,1	24,3	27,0
nad 40 do 50 let	15,5	18,8	24,0	28,2	23,9	21,3	22,1	23,5
nad 50 let	68,6	58,3	49,2	41,7	11,1	15,7	16,8	13,1

Vir: Letno poročilo 2003 ZRSZ, 2004.

3.5.2 Struktura upravičencev po doseženi delovni dobi

Struktura prejemnikov denarnih nadomestil glede na delovno dobo kaže na največji delež prejemnikov v kategoriji upravičencev z delovno dobo od 20 do 30 let (glej Tab. 3, na str. 28), leta 2003 je bilo le-teh 34,1%. V primerjavi z letom 2000 lahko ugotovimo, da se je število prejemnikov do DN z delovno dobo nad 10 do 20 let povečalo za 6 odstotnih točk, število tistih, ki pa imajo delovno dobo daljšo od 20 let se je zmanjšalo za 16,5 odstotnih točk. Iz strukture upravičencev do DP pa lahko razberemo, da več kot polovico vseh predstavljajo prejemniki z delovno dobo do 10 let.

Tabela 3: Prejemniki DN in DP po doseženi delovni dobi (v %)

Delovna doba	Prejemniki DN (v %)				Prejemniki DP (v %)			
	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003
do 2 leti	2,7	4,7	5,5	6,2	13,4	16,7	18,1	19,2
nad 2 do 5 let	2,7	4,5	5,3	5,9	17,4	18,1	17,9	18,7
nad 5 do 10 let	4,5	6,9	7,9	8,3	11,7	12,8	12,9	13,1
nad 10 do 20 let	9,8	12,1	14,7	15,8	25,8	20,6	20,0	18,9
nad 20 do 30 let	37,1	36,6	34,3	34,1	27,2	23,4	22,5	21,5
nad 30 let	43,2	35,2	32,3	29,7	4,5	8,4	8,6	8,6

Vir: Letno poročilo 2003 ZRSZ, 2004.

3.5.3 Struktura upravičencev po stopnjah izobrazbe

V letu 2003 so pri analizi izobrazbene strukture oseb, prevladovali upravičenci do DN s I. in II. stopnjo izobrazbe (glej Tab. 4, na str. 29), le-teh je bilo 36,0%, sledijo tisti s III. in IV. stopnjo izobrazbe (32,9%), najmanjši delež upravičencev pa predstavljajo tisti s končano VII. stopnjo. Iz tega lahko sklepamo, da obstaja obratno sorazmerje med številom prejemnikov DN in stopnjo izobrazbe: višja kot je stopnja izobrazbe, manjši je delež

upravičencev do DN. Podobno gibanje lahko opazimo tudi pri prejemnikih DP.

Tabela 4: Prejemniki DN in DP po stopnjah izobrazbe (v %)

Stopnja izobrazbe	Prejemniki DN (v %)				Prejemniki DP (v %)			
	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003
I. – II. stopnja	41,8	40,1	39,5	36,0	32,9	34,1	34,1	31,2
III. – IV. stopnja	30,4	30,8	31,6	32,9	35,4	33,8	32,6	32,9
V. stopnja	21,9	22,7	22,4	23,6	26,1	26,2	25,9	26,6
VI. stopnja	3,8	3,8	3,6	4,0	2,7	2,7	2,9	3,4
VII. stopnja	2,1	2,6	2,9	3,5	2,9	3,1	4,5	5,9

Vir: Letno poročilo 2003 ZRSZ, 2004.

3.6 Viri financiranja pravic iz zavarovanja za primer brezposelnosti

Sredstva za zavarovanje za primer brezposelnosti se zagotavljajo delno s prispevki (delavcev iz plač in delodajalcev od izplačanih plač) ter se zbirajo v proračunu RS, delno pa iz drugih virov državnega proračuna. Prispevna stopnja za zaposlovanje znaša za delojemalce 0,14% in za delodajalce 0,06% od bruto plač. Višina sredstev zbranih iz tega naslova, je leta 2003 znašala 4.443.485.000 tolarjev (Letno poročilo 2003 ZRSZ, 2004), kar predstavlja le 17,0% vseh sredstev, ki so bila potrebna za zagotovitev pravic iz zavarovanja za čas brezposelnosti (glej Tab. 17 v prilogi). Preostali del denarja za te namene se zagotavlja iz drugih proračunskih virov.

3.7 Izvajanje koordinacije socialne varnosti na področju zavarovanja za primer brezposelnosti za članice EU

V Sloveniji je ZRSZ pristojen nosilec za izvajanje koordinacije sistemov socialne varnosti na področju pravic oz. dajatev iz naslova zavarovanja za primer brezposelnosti. Temeljna mednarodna pravna vira, ki urejata to področje sta Uredbi Sveta Evrope (EGS) št. 1408/71⁹ in 574/72¹⁰. Strban (2000, str. 1649) navaja, da za ti dve uredbi veljajo štiri načela, ki omogočajo prost pretok delavcev, in sicer: učinkovanje zakonodaje samo ene države (izključno in ne glede na določbe te države - angl. Exclusive and overriding effect), enako obravnavanje vseh državljanov EU, varovanje pridobljenih pravic (s tehniko »izvoza« dajatev kot bo opisano v nadaljevanju) in varovanje pričakovanih pravic (s tehniko seštevanja obdobj v vseh državah in s tem poenotenja kariere delavca).

3.7.1 Izvoz pravice do denarnega nadomestila v drugo državo članico

Brezposelne osebe, ki so upravičene do prejemkov iz zavarovanja za primer brezposelnosti, lahko izvozijo pravico v drugo državo članico za obdobje do treh mesecev z namenom, da v

⁹ Polni naslov je Uredba Sveta /EGS/ št. 1408/71 z dne 5.7.1971 o uporabi sistemov socialne varnosti za zaposlene osebe, samozaposlene osebe in njihove družinske člane, ki se gibljejo v okviru skupnosti .

¹⁰ Uredba Sveta /EGS/ št. 574/72 z dne 21.3.1972 o določitvi postopka za izvajanje Uredbe /EGS/ št. 1408/71.

tej državi iščejo zaposlitev. DN jim izplačuje pristojni nosilec v drugi državi članici (v imenu ZRSZ) v enaki višini, kot je določeno po domači zakonodaji. Brezposelna oseba mora izpolnjevati naslednje pogoje za uveljavitev pravice (Uredba Sveta /EGS/ št. 1408/71, 69. člen):

- v domači državi mora biti brezposelna ter upravičena do denarnega nadomestila,
- na domačem trgu dela mora biti na razpolago za zaposlitev vsaj 4 tedne pred odhodom v drugo državo članico,
- v roku sedmih dni po dnevu, ko zapusti domačo državo, se mora prijaviti pri pristojnem nosilcu v drugi državi članici,
- v drugi državi članici mora iskati zaposlitev; v tem času veljajo zanjo enaki kontrolni mehanizmi kot za ostale brezposelne,
- če želi nadaljevati s koriščenjem pravice in je to glede na odmerjeno trajanje pravice možno, se mora vrniti v domačo državo pred iztekom 3-mesečnega roka.

3.7.2 Seštevanje dob zaposlitve in dob zavarovanja

Drugo področje v okviru koordinacije socialne varnosti je izvajanje določila glede seštevanja obdobja zaposlitve in zavarovanja, dopolnjenih v drugi državi članici (Uredba Sveta /EGS/ št. 1408/71, 67. člen). Po tem določilu, se morajo pri odločanju in odmeri pravice do denarnega nadomestila upoštevati obdobja zaposlitve in obdobja zavarovanja, dopolnjena v drugi državi članici.

4 ZAVAROVANJE ZA PRIMER BREZPOSELNOSTI V ITALIJI (PASIVNI UKREPI POLITIKE ZAPOSLOVANJA)

Programi nadomestil za primer brezposelnosti, imenovani tudi »socialni amortizerji«, zagotavljajo nadomestila izgubljenih dohodkov posameznim delavcem, ki so oz. bodo izgubili službo. V Italiji se odražajo ukrepi pasivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju PPZ) v ekstremno nesorazmernih nivojih zaščite delavcev, ki so v enaki izhodiščni situaciji. Vlada stremi k spremembam na tem področju, natančneje, poskuša odpraviti te velike razlike med višinami podpor. Potreba po enotnem sistemu dohodkovne podpore narašča, ker imamo na eni strani visoke proračunske stroške določenih programov (npr. zgodnje upokojevanje), na drugi strani pa so prejemki določenih upravičencev neprimerni (npr. nadomestila za brezposelnost) (Tronti et al., 1997, str. 107).

V primerjavi s pravicami, ki izhajajo iz slovenskega sistema zavarovanja za primer brezposelnosti, imajo v Italiji več vrst programov nadomestil za primer brezposelnosti, ki sem jih razdelila v dve večji skupini:

- ⇒ Dajatve, ki izhajajo iz primera *polne brezposelnosti*:
 - običajno nadomestilo za brezposelnost,
 - običajno nadomestilo za brezposelnost z zmanjšanimi zahtevami za pridobitev dajatve,
 - običajno nadomestilo za brezposelnost za zaposlene v kmetijskem sektorju,
 - posebno nadomestilo za brezposelnost za zaposlene v kmetijskem sektorju,

- posebno nadomestilo za brezposelnost za zaposlene v gradbenem sektorju,
- nadomestilo za mobilnost.

⇒ Dajatvi, ki izhajata iz primera *delne brezposelnosti*:

- redna dopolnilna blagajna zaslužkov (CIG) in
- izredna dopolnilna blagajna zaslužkov (CIGS).

Pri tej razdelitvi nadomestil, je potrebno še pojasniti dva pojma, ki se tu pojavljata, to sta polna in delna brezposelnost. Deseti člen konvencije Mednarodne organizacije dela (MOD) št. 168¹¹ opredeljuje **polno brezposelnost** kot »izgubo zaslužka zaradi nezmožnosti dobiti primerno zaposlitev, ki je določena v 2. odstavku 21. člena konvencije¹², za osebo, ki je zmožna in je na voljo za delo ter aktivno išče zaposlitev«. Za **delno brezposelnost** se po 2. odstavku 10. člena konvencije lahko šteje brezposelnost, ki doleti osebo, ki ji ni prenehalo delovno razmerje, vendar začasno izgubi celoten dohodek ali del dohodka, ker začasno ne dela ali dela s krajšim delovnim časom.

Splošen pogoj za pridobitev ene izmed oblik običajnih nadomestil za brezposelnost je ta, da se mora brezposelna oseba prijaviti na pristojnem zavodu za zaposlovanje. Do posebnega nadomestila je upravičena oseba, ki je brezposelna zaradi presežnosti, prenehanja dejavnosti podjetja, dokončanja dela ali recesije. Zahtevek za izplačilo nadomestil pri delni brezposelnosti mora vložiti delodajalec ter ga odobriti pristojna institucija (MISSOC, 2005, str. 557).

Iz tabele 5 na strani 32 lahko razberemo, da se je v letu 2002 glede na predhodno leto skupno število upravičencev do nadomestil za brezposelnost povečalo za 7,5%. Porast beležimo pri večini programov nadomestil, razen pri običajnem nadomestilu za brezposelnost za kmetijski sektor ter pri običajnem nadomestilu za brezposelnost z zmanjšanimi zahtevami za pridobitev denarne dajatve. Glede višine izplačanih nadomestil (v milijonih evrov) v letu 2002, predstavljajo običajna nadomestila za brezposelnost največji delež med skupnimi izplačanimi nadomestili (22,7%), najmanjši pa posebna nadomestila za delavce v gradbenem sektorju (1,2%).

Med pasivne instrumente politike zaposlovanja je potrebno vključiti tudi program predčasnega upokojevanja, ki zagotavlja zaposlenim možnost upokojitve 5 let pred zakonsko določenim rokom, v določenih primerih celo 7 ali 10 let prej. Množično so ga uporabljali v 1980-ih letih, vendar je kljub visokim stroškom prisoten še danes (Tronti et al., 1997, str.

¹¹ Polni naslov je Konvencija Mednarodne organizacije dela št. 168 o pospeševanju zaposlovanja in varstvu med brezposelnostjo.

¹² V 2. odstavku 21. člena konvencije, je MOD podala smernice za določanje primernosti zaposlitve. Države naj bi, po omenjenem členu upoštevale predvsem: starost brezposelne osebe, delovno dobo, pridobljene izkušnje, trajanje brezposelnosti, stanje na trgu dela, vpliv določene vrste zaposlitve na osebno in družinsko stanje brezposelne osebe in dejstvo, da je zaposlitev na razpolago zaradi prekinitve dela, ki je posledica kolektivnega delovnega spora.

111). Leta 2002 se je za zgodnje upokojevanje namenilo 1.244,2 milijonov evrov (glej Tab. 5, na str. 32), kar predstavlja še vedno precejšen delež (15,7%) med vsemi izplačanimi sredstvi za pasivne ukrepe politike zaposlovanja. Pri številu prejemnikov nadomestila za predčasno upokojevanje pa je opazen padajoči trend, saj je bilo konec leta 1995 le-teh zabeleženih 391.000, leta 2002 pa le 129.780, kar predstavlja 12,6 odstotkov manj od predhodnega leta.

Tabela 5: Povprečno število prejemnikov nadomestil PPZ v obdobju od 2000 do 2002 ter višina izplačanih nadomestil v letu 2002

Program nadomestil:	Leto			Višina izplačanih nadomestil v letu 2002 (v milijonih evrov)
	2000	2001	2002	
Običajno nadomestilo za brezposelnost	66.780	77.207	87.391	1.510,40
Običajno nadomestilo za brezposelnost z zmanjšanimi zahtevami za pridobitev dajatve	110.035	112.079	108.198	1.378,50
Običajno nadomestilo za brezposelnost za kmetijski sektor	38.590	37.449	36.979	520,70
Posebno nadomestilo za brezposelnost za gradbeni sektor	20.042	23.330	24.036	79,20
Posebno nadomestilo za brezposelnost za kmetijski sektor	95.390	100.160	102.632	863,30
Nadomestilo za mobilnost	93.542	93.778	104.132	1.372,60
Redna dopolnilna blagajna zaslužkov -CIG	41.957	52.357	68.180	525,70
Izredna dopolnilna blagajna zaslužkov - CIGS	42.661	35.146	39.896	400,30
SKUPAJ NADOMESTILA ZA BREZPOSELNOST:	508.997	531.506	571.444	6.650,70
Zgodnje upokojevanje	165.281	148.395	129.780	1.244,20
SKUPAJ UKREPI PPZ:	674.278	679.901	701.224	7.894,90

Vir: Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003/2, str. 75.

4.1 Običajno nadomestilo za brezposelnost

Ta oblika nadomestila za primer brezposelnosti pripada osebam, ki so zavarovane za primer neprostovoljne brezposelnosti in ki so bile odpuščene. Tisti, ki prostovoljno zapustijo delovno mesto, niso upravičeni do običajnega nadomestila. V izjemnih primerih, do katerih pride zaradi tehtnih razlogov, kot npr. neplačevanje prispevkov s strani delodajalca, spolno nadlegovanje, sprememba delovnih nalog, psihično trpinčenje (angl. mobbing), je brezposelni upravičen do prejemanja denarne dajatve.

Brezposelna oseba lahko pridobi nadomestilo, če izpolnjuje naslednje pogoje:

- najmanj 2 leti zavarovanja za primer brezposelnosti ter
- vplačanih najmanj 52 tedenskih prispevkov v zadnjih 2 letih pred nastankom brezposelnosti.

Nadomestilo pripada zavarovancu 180 dni. Za upravičence starejše od 50 let se izplačevanje nadomestila lahko podaljša do 9 mesecev.

Osnova, na podlagi katere se izplačuje običajno nadomestilo za brezposelnost, je bila v letu 2004 določena v višini 40% povprečne bruto plače, ki jo je upravičenec prejemal v zadnjih 3 mesecih pred nastopom brezposelnosti. Najvišji znesek izplačanega nadomestila je znašal 969,66 evrov za osebe, katerih je predhodna povprečna bruto plača presegala 1.745,40 evrov, za ostale, ki ne dosegajo te meje, pa je znašala višina nadomestila 806,78 evrov (L'indennità ordinaria di disoccupazione, 2005).

Brezposelnemu preneha pravica do nadomestila v naslednjih primerih:

- pride do časovnega izteka pravice do nadomestila,
- se ponovno zaposli ali
- pridobi pravico do direktnega pokojninskega programa (npr. starostna pokojnina, predčasno upokojevanje, invalidska pokojnina).

Leta 2002 je bilo v Italiji 87.391 upravičencev do običajnega nadomestila, kar je za 13,2% več kot leta 2001 in za 30,9% več kot leta 2000 (glej Tab. 5 na str. 32). Med vsemi izplačanimi programi nadomestil za brezposelnost so največji delež predstavljala ravno ta običajna nadomestila (22,7%). Po podatkih italijanskega Ministrstva za delo in socialne politike se je leta 2002 višina izplačil povečala za celih 60% glede na leto 2000, kar je posledica reforme zakona 388/00, ki je vpeljal višjo osnovo za izplačilo nadomestila (iz 30 na 40% bruto plače) ter podaljšanje trajanja izplačevanja nadomestila za starejše od 50 let (it. Ultracinquantenni) (Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003/2, str. 76).

4.2 Običajno nadomestilo za brezposelnost z zmanjšanimi zahtevami za pridobitev denarne dajatve

V primerjavi z običajnim nadomestilom za brezposelnost, se od upravičenca do te oblike denarne dajatve ne zahteva, da je vplačal 52 tedenskih prispevkov v zadnjih dveh letih pred nastankom brezposelnosti. Pogoji za pridobitev nadomestila so nekoliko skrčeni in obsegajo:

- najmanj 2 leti zavarovanja za primer brezposelnosti ter v tem obdobju vplačan vsaj en tedenski prispevek ter
- najmanj 78 delovnih dni v predhodnem letu (vključeni so tudi prazniki in bolniške).

Dnevno nadomestilo ne sme presegati 30% povprečnega dnevnega dohodka. Leta 2004 je znašalo maksimalno mesečno bruto izplačilo denarne dajatve 791,21 evrov, za delavce, ki so imeli plačo višjo od 1.711,71 evrov, pa se je višina nadomestila povišala na 950,95 evrov.

Nadomestilo izplačuje Državni zavod za socialno zavarovanje (INPS) za obdobje, ki se nanaša na dejansko opravljene delovne dneve v preteklem letu. Maksimalno trajanje izplačila nadomestila je 156 dni (L'indennità ordinaria di disoccupazione con requisiti ridotti, 2005).

V letu 2002 je bilo med vsemi prejemniki nadomestil za brezposelnost največ takih, ki so prejemali običajno nadomestilo za brezposelnost z zmanjšanimi zahtevami za pridobitev

dajatve (18,9%), vendar se je njihovo število glede na leto 2001 zmanjšalo za 3,5% (glej Tab. 5, na str. 32). Višina izplačil za ta program je znašala skoraj 21% celotnih odhodkov za nadomestila.

4.3 Običajno nadomestilo za brezposelnost za kmetijski sektor

Posebna vrsta običajnega nadomestila za brezposelnost je zasnovana tudi za kmetijske delavce, vendar le za registrirane ter za zaposlene za nedoločen čas. Splošen pogoj, ki velja za vsa običajna nadomestila, velja tudi v tem primeru (najmanj 2 leti zavarovanja za primer brezposelnosti). Ostale zahteve pa so naslednje:

- upravičenec do nadomestila mora biti vpisan v register kmetijskih delavcev v letu predložitve prošnje (ta pogoj ne velja za zaposlene za nedoločen čas),
- mora imeti vplačana vsaj 102 dnevna prispevka v dvoletnem obdobju pred predložitvijo prošnje za pridobitev nadomestila (v primeru, da delavec ne izpolnjuje tega pogoja, mu denarna dajatev vseeno pripada pod pogojem, da ima v tekočem letu opravljenih vsaj 78 delovnih dni kot odvisen kmetijski delavec).

Običajno nadomestilo za kmetijske delavce je odmerjeno v višini 30% pogodbeno določene plače, trajanje izplačila nadomestila pa je sorazmerno številu dejansko opravljenih delovnih dni (L'indennità ordinaria di disoccupazione agli operai agricoli, 2005).

Leta 2002 je bilo povprečno število upravičencev do tega nadomestila 36.979 oseb, kar je za 1,25% manj kot leto prej (glej Tab. 5, na str. 32). Delež upravičencev do tega programa glede na vse prejemnike nadomestil za brezposelnost je bil le 6,5%, izplačila za ta program nadomestil pa so znašala 520,7 milijonov evrov (7,9% celotnih odhodkov za nadomestila).

4.4 Posebno nadomestilo za brezposelnost za kmetijski sektor

Ta vrsta posebnega nadomestila pripada registriranim kmetijskim delavcem in je priznana samo v primeru odpovedi s strani delodajalca, ne pa tudi tistim, ki prostovoljno zapustijo delovno mesto. V primerjavi z običajnim nadomestilom za brezposelnost za kmetijski sektor, se ta oblika denarne dajatve upošteva le za zaposlene za določen čas.

Posebno nadomestilo za brezposelnost pripada tistim kmetijskim delavcem, ki:

- izpolnjujejo pogoje za pridobitev običajnega nadomestila za brezposelnost (vpis v register kmetijskih delavcev, najmanj 2 leti zavarovanja za primer brezposelnosti, v zadnjih 2 letih vplačana vsaj 102 dnevna prispevka),
- so delali kot odvisni kmetijski delavci vsaj 151 dni oz. so bili registrirani kot kmetijski delavci le za določeno obdobje (od 101 do 150 delovnih dni).

Posebno nadomestilo je predpisano v višini 66% povprečnega pogodbenega dohodka za odvisne kmetijske delavce z najmanj 151 delovnih dni, oziroma 40% za registrirane kmetijske delavce (od 101 do 150 dni).

Upravičenost do nadomestila lahko traja maksimalno 90 dni (Trattamento speciale di disoccupazione operai agricoli, 2005).

Leta 2002 je znašal delež upravičencev do posebnega nadomestila za brezposelnost za kmetijski sektor 18% (glej Tab. 5, na str. 32). Tudi absolutno število prejemnikov tega programa je bistveno večje od običajnega nadomestila za kmetijski sektor. Višina izplačanih sredstev je znašala 863,3 milijonov evrov, kar predstavlja skoraj 13% vseh porabljenih sredstev za nadomestila za brezposelnost.

4.5 Posebno nadomestilo za brezposelnost za gradbeni sektor

Tudi zaposleni v gradbenem sektorju imajo pravico do posebnega nadomestila, ki je priznано le v primeru, ko pride do odpovedi s strani delodajalca zaradi naslednjih vzrokov:

- prenehanje dejavnosti podjetja,
- zaključek gradbenega dela oz. posameznih gradbenih faz,
- zmanjšanje števila zaposlenih.

Za pridobitev posebnega nadomestila za brezposelnost mora imeti gradbeni delavec vplačanih 10 mesečnih ali 43 tedenskih prispevkov v dvoletnem obdobju pred nastopom brezposelnosti ter mora biti vpisan na seznamu brezposelnih.

Delavcu pripada prvih 12 mesecev nadomestilo v višini 100% prejetega zneska »izredne dopolnilne blagajne zaslužkov - CIGS« (ta oblika nadomestila bo opisana v nadaljevanju) oz. znesek, ki bi mu zakonsko pripadal v obdobju pred nastopom brezposelnosti. Po preteku 12-ih mesecev se nadomestilo zniža na 80% te osnove.

Denarno dajatev izplačuje mesečno Državni zavod za socialno zavarovanje (INPS) in je dodeljeno upravičencu za največ 90 dni. V posebnih primerih lahko traja tudi 18 oz. 27 mesecev (Trattamento speciale di disoccupazione per l'edilizia, 2005).

Leta 2002 je bilo med vsemi upravičenci do nadomestil za brezposelnost le 4,2% takih, ki so prejeli posebno nadomestilo za brezposelnost za gradbeni sektor (glej Tab. 5, na str. 32). Za njegovo izvajanje se je v Italiji potrošilo le 79,2 milijonov evrov, kar predstavlja 1,2% celotnih porabljenih sredstev za nadomestila.

4.6 Redna dopolnilna blagajna zaslužkov - CIG

Redna dopolnilna blagajna zaslužkov (CIG) je poseben program pomoči, ki zagotavlja nadomestitev ali dopolnitev dohodka delavcem, ki so zaposleni s krajšim delovnim časom oz. so morali začasno prekinili delovno razmerje.

CIG se dodeljuje delavcem, zaposlenim v industrijskih in obrtnih podjetjih, kot so gradbeništvo in kamnoseštvo, v primerih prenehanja poslovanja, krčenja ali opuščanja proizvodnje, ki so posledica:

- začasnih dogodkov, ki niso krivda podjetnika ali delavcev (npr. okvare strojev, zmanjšanje povpraševanja, itd.),
- začasne situacije na trgu (npr. vremenskih razmer).

Za pridobitev pravice do tega nadomestila, mora delodajalec predložiti prošnjo Državnemu zavodu za socialno zavarovanje (INPS) v roku 25-ih dneh, po končanem obdobju izplačevanja redne plače oz. v tednu, ko je prenehalo z delovanjem.

Nadomestilo je predpisano v višini 80% plače, ki bi pripadala delavcu za ure, ko se ni delalo. Zgornja meja izplačanih zneskov CIG variira vsako leto. Leta 2004 je znašal maksimalen znesek izplačanega mesečnega nadomestila CIG 806,78 oz. 969,66 evrov za osebe, ki so prejemale povprečno mesečno plačo nad 1.745,40 evrov. V gradbenem sektorju in v kamnoseštvu, ko je upravičenost do CIG posledica vremenskih razmer, se zgornja meja poveča za 20 % (v letu 2004 je znašala višina CIG 968,14 oz. 1.163,59 evrov).

Obdobja prejemanja CIG se upoštevajo tudi pri izračunu in pri uveljavljanju pravice do pokojnine.

Upravičenci do CIG lahko prejemajo nadomestilo 13 tednov, eventualno se lahko izplačevanje podaljša do maksimalno 12 oz. 24 mesecev na določenih teritorialnih območjih. Za gradbena in kamnoseška podjetja je obdobje črpanja nadomestila določeno za največ 13 tednov v primeru prenehanja poslovanja, oz. 52 tednov zaradi krajšega delovnega časa (La cassa integrazione guadagni ordinaria, 2005).

V primeru, da delavec, ki istočasno prejema CIG in opravlja še dodatno plačano delo, tega ne sporoči pristojni službi INPS, mu dokončno preneha pravica do denarnega nadomestila. Pravica do CIG se lahko tudi začasno prekine, če delavec preventivno posreduje informacijo o opravljanju dodatne dejavnosti.

Število upravičencev do CIG se je v letih od 2000 do 2002 povečalo iz skoraj 42 tisoč na 68.180 oseb (glej Tab. 5, na str. 32), kar predstavlja 62,5 odstotno povečanje. Višina izplačanih nadomestil za ta program je bila v letu 2002 približno enaka običajnim nadomestilom za brezposelnost za kmetijski sektor, in se je gibala v povprečju okoli 525,7 milijonov evrov oz. skoraj 8,0% vseh izplačanih nadomestil.

4.7 Izredna dopolnilna blagajna zaslužkov - CIGS

Izredna dopolnilna blagajna zaslužkov (CIGS) je ravno tako kot CIG, poseben program denarne pomoči za primere delne brezposelnosti, ki pomaga podjetjem v problematičnih obdobjih. V primerih začasnih težav se lahko podjetja poslužujejo pomoči CIG, za

dolgotrajnejše in težje primere, pa pride v poštev CIGS, s pomočjo katerega se postopoma odpusti presežke zaposlenih. S tem programom se je mogoče izogniti prevelikemu socialnemu šoku, ki bi lahko nastal kot posledica kolektivnega odpuščanja. Njegova funkcija je predvsem zavarovanje delavcev pred izgubo plače ter zagotavljanje nadomestnega dohodka. CIG in CIGS se medsebojno izključujeta.

Denarna dajatev pripada zaposlenim, ki so izgubili službo zaradi prestrukturiranja, reorganizacije, preoblikovanja, podjetniške krize in zaradi prisotnosti hude konkurence. Do CIGS-a lahko pridejo zaposleni v industrijskih in gradbenih podjetjih, v podjetjih javne prehrane in v čistilnih podjetjih, ki imajo zaposlenih najmanj 15 ljudi. Upravičenci do tega nadomestila so lahko tudi trgovska, prevozniška in špedicijska podjetja, turistične agencije ter podjetja, ki nudijo storitve varovanja in zaposlujejo nad 50 delavcev. Podjetje lahko zaprosi za vključitev v program CIGS pod pogojem, da je že izvedlo morebitne zamenjave (rotacije) med zaposlenimi, ki opravljajo enake delovne naloge.

Višina nadomestila CIGS je enaka kot pri CIG, torej predstavlja 80% plače, ki bi pripadala delavcu za neopravljene delovne ure. Obdobje prejemanja CIGS se upošteva pri uveljavljanju pravice in pri izračunu pokojnine.

Prejemanje CIGS lahko traja maksimalno 12 mesecev v primerih podjetniških kriz, 24 mesecev v primeru reorganizacije, prestrukturiranja in podjetniškega preoblikovanja ter 18 mesecev v primeru pojava hude konkurence. Skupno trajanje rednih in izrednih posegov (CIG ter CIGS) v podjetju ne sme presegati 36 mesecev v obdobju petih let (La cassa integrazione guadagni straordinaria, 2005).

Prošnjo za prejemanje CIGS lahko vloži podjetje v primerih, ko se ne sooča le s kratkotrajnimi težavami kot pri CIG, temveč se mora spoprijeti z odločitvami o morebitni spremembi načina proizvodnje. Za razliko od CIG, pri CIGS ni zagotovila za delavce, da se bodo ponovno zaposlili (La riforma degli ammortizzatori sociali, 2005).

V obdobju od 2000 do 2002 se je število upravičencev do CIGS zmanjšalo za 6,5% (glej Tab. 5, na str. 32). Za izvajanje tega programa nadomestil se je leta 2002 namenilo le 6,0% celotnih izplačanih nadomestil ali 400,3 milijonov evrov.

4.8 Nadomestilo za mobilnost

Ta oblika nadomestila pripada brezposelnim, ki jih je delodajalec registriral na sezname mobilnosti, saj ti omogočajo prednostno obravnavanje pri nadaljnjem zaposlovanju. Zaposleni so upravičeni do nadomestila v primeru, ko je podjetje že izkoristilo pravico do CIGS-a ter je pričelo odpuščati, zaradi potrebe po zmanjšanju števila zaposlenih, spremembe namembnosti dejavnost ali prenehanja poslovanja podjetja.

Pravico do pridobitve nadomestila za mobilnost lahko pridobi brezposelna oseba, če izpolnjuje naslednje pogoje:

- je prijavljena na seznamu mobilnosti pri zavodu za zaposlovanje,
- ima najmanj 12 mesecev delovne dobe ter
- lahko uveljavlja vsaj 6 mesecev dejanskega dela.

Čas prejetja nadomestila za mobilnost je odvisen od starosti delavca in od lokacije podjetja (glej Tabela 6) ter lahko traja od 12 do maksimalno 48 mesecev.

Tabela 6: Trajanje prejetja nadomestila za mobilnost v mesecih

Starost delavca	Podjetja na severnem in osrednjem delu Italije	Podjetja na jugu Italije
Do 39 let	12	24
Od 40 do 49 let	24	36
Nad 50 let	36	48

Vir: L'indennità di mobilità, 2005.

Delavcu se običajno ne odobri nadomestilo za daljše obdobje, kot znaša njegova delovna doba v podjetju. V primeru, da upravičenec izpolnjuje določene starostne pogoje in zahteve glede prispevkov, se izplačevanje lahko podaljša do upokojitve.

Prvih 12 mesecev pripada delavcu nadomestilo za mobilnost v višini 100% prejetega zneska CIGS ali plače, ki bi pripadala delavcu pred izgubo zaposlitve. V naslednjih obdobjih se ta znesek zniža na 80% osnove. V vsakem primeru višina nadomestila za mobilnost ne sme preseči maksimalno določenega zneska, ki se določi vsako leto posebej. Od 1. januarja 2004 znaša ta znesek 806,78 evrov bruto (762,08 eur neto) oz. 969,66 evrov bruto (915,94 eur neto) za tiste delavce, katerih je predhodna bruto mesečna plača presegala 1.745,40 evrov.

Nadomestilo za mobilnost izplačuje mesečno INPS; do začasne prekinitve pride le v primeru, če se brezposelni zaposli za določen čas oz. za polovičen delovni čas. Do prenehanja izplačevanja pride v primeru, ko upravičenec ni več evidentiran na seznamu mobilnosti, se zaposli za nedoločen čas, pridobi pogoje za starostno oz. invalidsko pokojnino ali se predčasno upokoji (L'indennità di mobilità, 2005).

Od leta 2000 do 2002 se je število prejemnikov nadomestila za mobilnost povečalo za 11,3% (glej Tab. 5, na str. 32), delež izplačanih nadomestil pa je bil 20,7 odstoten.

5 PRIMERJAVA SLOVENSKEGA IN ITALIJANSKEGA SISTEMA SOCIALNE VARNOSTI ZA PRIMER BREZPOSELNOSTI

Pravice, ki izhajajo iz sistemov socialne varnosti za primer brezposelnosti v obeh primerjanih državah se precej razlikujejo, zato niso v celoti primerljive. Italijanski sistem zavarovanja za primer brezposelnosti ima precej razčlenjene programe nadomestil, v Sloveniji pa poznamo samo dva: to sta denarno nadomestilo ter denarna pomoč. Vsebinske razlike pravic, ki

izhajajo iz tega zavarovanja sem ugotavljala pri primerjavi našega DN in italijanskega običajnega nadomestila za brezposelnost. Te se kažejo pri pogojih za pridobitev denarnih dajatev, trajanju pravice do izplačila, osnovi dohodka za odmero nadomestila in višini izplačanega nadomestila.

V obeh opisanih državah si brezposelne osebe pridobijo pravico iz zavarovanja za primer brezposelnosti po izpolnitvi določene dobe zaposlitve oziroma zavarovanja; za Slovenijo tako velja, da mora biti oseba, preden nastopi brezposelnost v delovnem razmerju vsaj 12 mesecev v zadnjih 18-ih mesecih, v Italiji pa mora biti 2 leti zavarovana za primer brezposelnosti ter mora imeti vsaj 52 vplačanih tedenskih prispevkov v tem obdobju. Trajanje pravice do izplačila denarnega nadomestila je v Sloveniji odvisno od obdobja zavarovanja, vendar je potrebno dodati, da se za osebe, ki so bile predhodno zavarovane več kot 25 let, upošteva tudi starost. Če so le-te istočasno starejše od 50 let, se pravica do denarnega nadomestila podaljša za 6 mesecev (skupno trajanje je torej 18 mesecev), za starejše od 55 let pa za 12 mesecev (skupaj lahko prejema nadomestilo 2 leti). Po drugi strani imajo v Italiji trajanje prejemanja nadomestila precej natančno določeno, ki pa ni pogojeno s obdobji zavarovanja. Določeno je maksimalno trajanje, in sicer 180 dni. Starostni pogoj se upošteva le pri starejših od 50 let, letem se lahko trajanje podaljša do 9 mesecev. Osnova dohodka za odmero nadomestila je pri obeh državah določena s povprečnim mesečnim zaslužkom, razlika je le v številu mesecev, ki se upoštevajo. V Sloveniji se upoštevajo povprečni dohodki v zadnjih 12 mesecih, v Italiji pa le v zadnjih 3 mesecih pred nastopom brezposelnosti. Ta osnova je v nadaljevanju pogoj za izračun višine nadomestila, ki je določena kot odstotek od izračunane osnove. Pri nas znaša višina DN 70% osnove za prve tri mesece, nato pa se zniža na 60%, v Italiji pa je za celotno obdobje prejemanja nadomestila fiksno določena v višini 40% osnove.

V Sloveniji lahko po preteku pravice do DN zavarovanci prejema tudi DP. Pogoja za uveljavitev pravice sta dva, in sicer dohodkovni ter premoženjski cenzus. Višina znaša 80% zajamčene plače in lahko traja do 15 mesecev, razen če jim manjka do upokojitve največ tri leta. Tudi v Italiji obstaja podobna oblika kontinuitete prejemanja nadomestil. Po prenehanju izplačevanja nadomestila iz CIGS-a (višina znaša 80% plače za ure, ko se ni delalo, traja pa lahko največ 36 mesecev) in ko ni več nobenih pogojev za ponovno zaposlitev v podjetju, je lahko brezposelna oseba upravičena do nadomestila za mobilnost. To nadomestilo omogoča zavarovancu prednostno obravnavanje pri nadaljnjem zaposlovanju, trajanje prejemanja pa je odvisno od starosti zavarovanca in od lokacije podjetja. Traja lahko maksimalno 48 mesecev. Za upravičenost do italijanskih nadomestil se ne zahteva nobeno preverjanje dohodkov (ang. means-testing) kot predpogoj za pridobitev dajatev, za razliko od DP v Sloveniji.

6 POLITIKE ZAPOSLOVANJA V SLOVENIJI IN EVROPSKIH DRŽAVAH

Države lahko z aktivno politiko zaposlovanja (APZ), ki jo sestavljajo cela vrsta raznih programov in ukrepov, neposredno in selektivno posegajo na trg delovne sile, da bi med delovno aktivne (zaposlene in samozaposlene) vključile oz. v tem statusu zadržale čim več delovno sposobnega prebivalstva ter da bi preprečile oz. zmanjšale brezposelnost. Običajno

vključuje programe zaposlovanja, usposabljanja ter ustvarjanja novih delovnih mest (Svetlik, Batič, 2002, str. 174). Kopač (2002, str. 144) dodaja, da so ukrepi APZ usmerjeni predvsem na usklajevanje ter na regulacijo ponudbe in povpraševanja po delovni sili, s katerimi bi se zagotovilo zaposljivost in ekonomsko aktivnost čim širšemu krogu posameznikov.

Poleg APZ moramo ločiti tudi makroekonomske ukrepe zaposlovanja (ukrepi denarne, tečajne, davčne, proračunske in naložbene politike), ki vplivajo na zaposlovanje z agregatnim povpraševanjem ali s plačno politiko oz. s ceno delovne sile. Omenim lahko še pasivno politiko zaposlovanja (PPZ), ki sem v diplomski nalogi namenila največ pozornosti. Njen cilj ni neposredno poseganje na trg delovne sile, temveč predvsem blaženje posledic njegovega delovanja, na primer z zavarovanjem delavcev in izplačevanjem nadomestil plač ob brezposelnosti ali s predčasnim upokojevanjem. PPZ bi lahko uvrstili tudi med socialno politiko, saj ob nastanku brezposelnosti zagotavlja država posameznikom socialno (oz.dohodkovno) varnost.

Navedene politike imajo pogosto iste cilje, razlikujejo pa se po uporabljenih sredstvih. Največkrat je z njihovo hkratno in usklajeno uporabo mogoče uspešno razreševati vprašanja brezposelnosti.

Strateški cilj Slovenije je doseganje uravnoveženega socialno-ekonomskega razvoja, ki ga spremlja rast zaposlenosti in življenjskega standarda. Zato mora ekonomska politika spodbuditi sodelovanje in partnerstvo ter biti povezana s politiko zaposlovanja. Cilj politike zaposlovanja je uveljavljanje socialnega partnerstva in doseganje polne zaposlenosti družbe. Osnovni ukrepi politike zaposlovanja so usmerjeni v vztrajno rast zaposlenosti in zmanjševanje brezposelnosti, ki naj bi do leta 2006 dosegla 5% stopnjo brezposelnosti (Nacionalni akcijski program zaposlovanja, 2004, str. 3).

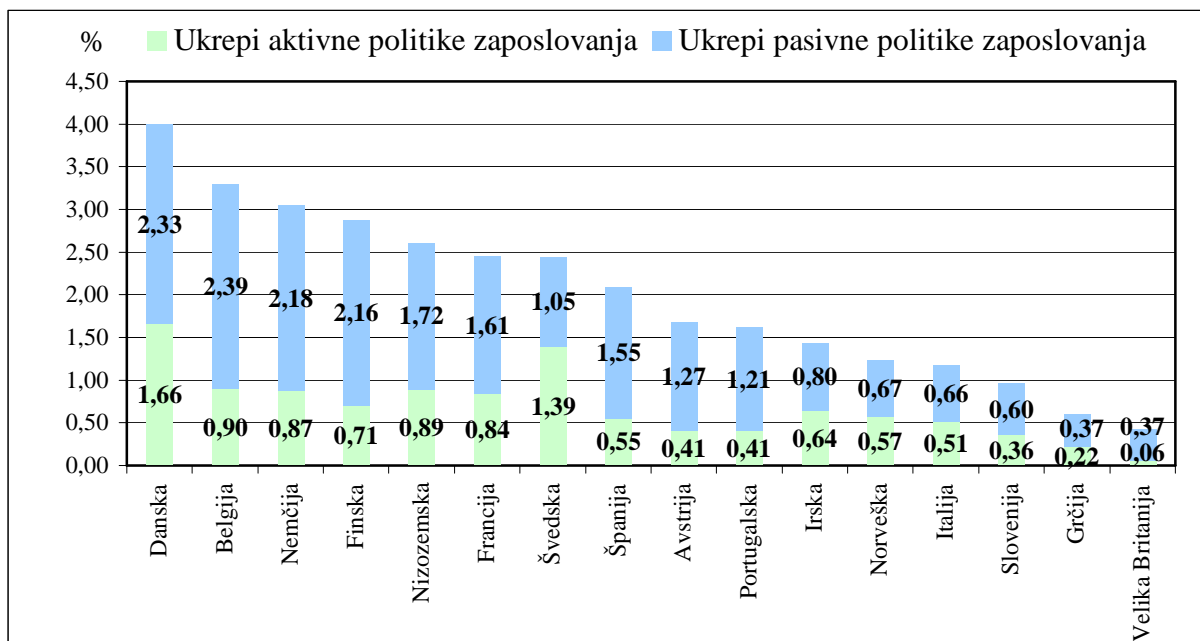
Uresničevanje strateških ciljev Lizbonskega Evropskega Sveta (polna zaposlenost, izboljšanje kvalitete in produktivnosti dela ter utrditev socialne povezanosti in vključenosti) je postalo ključna prioriteta slovenske politike zaposlovanja, še posebej z vidika polnopravnega članstva Republike Slovenije v EU.

Glavna usmeritev politike zaposlovanja bo še naprej spodbujanje aktivnih oblik povečevanja zaposlenosti (poudarek je na programih izobraževanja in spodbujanju vseživljenjskega učenja) in reševanje problema brezposelnosti, je zapisano v Nacionalnem programu razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006 (2001). V prihodnjih letih naj bi se z ustreznimi zakonskimi podlagami zaostrovali pogoji za pridobitev in pravice iz pasivnih oblik pomoči, s čimer se bodo sredstva in naporji namenjali predvsem vzpodbujanju brezposelnih oseb k aktivnemu iskanju zaposlitve.

V Nacionalnem akcijskem programu zaposlovanja (2004, str. 9) je navedeno, da je bilo še leta 1998 v Sloveniji razmerje med aktivnimi in pasivnimi ukrepi za pomoč brezposelnim 1:3, leta 2003 pa je znašalo samo še 1:1,5. Vsi novi ukrepi so večinoma namenjeni delodajalcem,

preko subvencij in davčnih spodbud naj bi spodbujali zaposlovanje in ustvarjanje novih delovnih mest. Poleg tega je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve leta 2004 (že drugo leto zapored) namenilo 70% vseh sredstev za aktivno politiko zaposlovanja regijam z nadpovprečno stopnjo brezposelnosti¹³, kar vpliva na zmanjševanje regijskih razlik v stopnji brezposelnosti.

Slika 6: Sredstva namenjena politikam zaposlovanja v državah članicah EU leta 2002 (v % BDP)

Op.: Podatki za Slovenijo so iz leta 2001.

Vir: EUROSTAT, 2005.

Iz zgornje slike lahko razberemo, da so leta 2002 relativno največ sredstev za politike zaposlovanja, merjenih v odstotku BDP (med 3 in 4%) namenili na Danskem (3,99%), v Belgiji (3,29%) in v Nemčiji (3,04%). Najnižji odstotek BDB (pod 1%) pa se za politike zaposlovanja nameni v Veliki Britaniji in Grčiji. V skoraj vseh državah se nameni relativno več sredstev za pasivno kot za aktivno reševanje problema brezposelnosti (ponekod tudi več kot dvakrat toliko). V Sloveniji je bilo leta 2001 namenjeno 0,60% sredstev BDP za pasivne ukrepe proti 0,36% za APZ. Stanje se iz leta v leto izboljšuje v korist sredstvom za APZ (glej Tab. 18 v prilogi), saj ti ukrepi pripomorejo k večjemu zmanjševanju brezposelnosti kot pa pasivne oblike pomoči. Po višini namenjenih sredstev je situacija v Sloveniji še najbolj primerljiva s stanjem v Italiji (0,66% BDP za PPZ).

¹³ Nadpovprečno stopnjo brezposelnosti so imele leta 2004 pomurska, podravska, zasavska, spodnjeposavska, savinjska in koroška regija. Za večino teh regij so še vedno značilne tudi nadpovprečno visoka dolgotrajna brezposelnost in nizka izobrazbena struktura brezposelnih (Pomladansko poročilo 2005, 2005, str. 76).

7 PRIHODNOST SISTEMOV SOCIALNE VARNOSTI ZA PRIMER BREZPOSELNOSTI

Naraščanje stopenj brezposelnosti in podaljševanje trajanja brezposelnosti predstavljata veliko finančno breme za obstoječe sisteme socialne varnosti za primer brezposelnosti. Vse bolj problematični postajajo predvsem sistemi socialnega zavarovanja za primer brezposelnosti, ki z denarnimi dajatvami nadomeščajo izgubljene dohodke predhodno zaposlenim osebam in jim tako omogočajo ohranitev njihovega pridobljenega družbenega položaja. Nadomeščanje izgubljenega dohodka je bil prvotni cilj sistemov socialnega zavarovanja, ki so bili oblikovani predvsem v pogojih frikcijske brezposelnosti.

Danes, v spremenjenih pogojih delovanja trga delovne sile, kjer so bistvenega pomena hitra prilagajanja vedno novim tehnološkim potrebam in zahtevam, imajo osrednje mesto predvsem znanje in sposobnosti. Sistemi socialne varnosti za primer brezposelnosti morajo tako, poleg zagotavljanja denarnih dajatev, nuditi zavarovancem tudi različne programe in ukrepe izobraževanja ter usposabljanja (ukrepi aktivne politike zaposlovanja) s katerimi se jim povečujejo možnosti za reintegracijo na trg delovne sile (Svetlik et al., 2002, str. 165).

V zadnjih letih je tako v vseh državah mogoče zaznati zaostrovanje pogojev za pridobitev dajatev in omejevanje njihove višine in trajanja za čas, ko je brezposelna oseba pasivna, ter uvajanje denarnih dajatev, ki so pogojene ali povezane z določeno izobraževalno ali delovno aktivnostjo osebe. Primarni cilj sistemov socialne varnosti za primer brezposelnosti, to je zagotavljanje dohodkovne varnosti v času izgube dohodka zaradi brezposelnosti, postopoma izpodriva cilj zagotavljanja možnosti brezposelnim osebam za ponovno vključitev na trg delovne sile (Svetlik, 2000, str. 6).

Modigliani in drugi (1999, str. 37) so predlagali reformo denarnih nadomestil za brezposelnost na način, da bi bili brezposelni motivirani za iskanje zaposlitve v obdobju, ko so delovna mesta na voljo. Po drugi strani pa bi bili v času, ko ne bi bilo dovolj razpoložljivih delovnih mest, upravičeni do denarne podpore. V skladu s tem bi lahko bila denarna nadomestila odvisna od števila prostih delovnih mest. S tem bi se izboljšala zaposlovalna učinkovitost nadomestil, ker bi brezposelne toliko bolj spodbujale k iskanju zaposlitve, čim večje bi bilo povpraševanje podjetij po njihovem znanju in izkušnjah. Država pa bi lažje uveljavljala načelo pravičnosti, saj bi tisti brezposelni, ki si ne bi mogli najti zaposlitve, dobivali večji znesek denarnih nadomestil.

SKLEP

Brezposelnost je socialni primer, ker stanje brezposelnosti povzroči, da oseba ne more z delom ustvarjati zaslužka, saj ne more dobiti primerne zaposlitve. Od drugih socialnih primerov se razlikuje predvsem po tem, da je posameznik fizično zmožen za delo. Družbi in posameznikom predstavlja ekonomske in socialne posledice. Med pomembnejšimi negativnimi ekonomskimi posledicami lahko navedem zlasti zmanjšanje BDP-ja zaradi

neizkoriščenosti razpoložljive delovne sile v državi.

Današnje stanje brezposelnosti v Sloveniji, je še vedno posledica sprememb na trgu dela, ki so se zgodile v 90-ih letih. V drugi polovici tega obdobja je prišlo do izboljšanja gospodarskega stanja, vendar so se oblikovale nekatere težko zaposljive skupine brezposelnih: starejše brezposelne osebe, brezposelni brez strokovne izobrazbe, mladi, dolgotrajno brezposelni ter ženske. Število registriranih brezposelnih oseb se od leta 1993 znižuje, leta 2004 je znašala stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji 10,6%. V Italiji je še posebej izrazita regionalna brezposelnost, in sicer na jugu države, kjer je stopnja brezposelnosti v letu 2004 znašala 15%, v primerjavi z 8 odstotno stopnjo na nacionalni ravni. Na tem območju predstavlja velik problem tudi stopnja brezposelnost žensk, ki je med najvišjimi v Evropi, in sicer 20,5%.

Brezposelnim osebam se socialna varnost zagotavlja s sistemi socialne varnosti, v katerih je določena pravica do denarnih dajatev in druge pravice. Ločimo dva sistema socialne varnosti, ki se med seboj prepletata. To sta sistem socialnega zavarovanja za primer brezposelnosti in sistem socialnih pomoči. Najpomembnejša pravica, ki izhaja iz zavarovanja za primer brezposelnosti v Sloveniji je denarno nadomestilo. Višina le-tega je določena v sorazmerju z višino pretekle plače, trajanje pa je odvisno od predhodne dobe zavarovanja in od starosti upravičenca. V okviru tega sistema obstaja tudi denarna pomoč, ki pa je pogojena z dohodkovnim in premoženjskim cenzusom.

V Italiji so denarne pravice, ki izhajajo iz zavarovanja za primer brezposelnosti precej razčlenjene. Največ brezposelnih oseb je upravičenih do običajnega nadomestila za brezposelnost. Obstajajo tudi posebna nadomestila za kmetijski in gradbeni sektor, ter nadomestilo za mobilnost. Za primer delne brezposelnosti sta oblikovani redna ter izredna dopolnilna blagajna zaslužkov. S primerjavo pravic v obeh državah sem prišla do ugotovitve, da v italijanskem sistemu ne preverjajo dohodkov in premoženjskega stanja upravičencev, kot pogoj za pridobitev nadomestil za brezposelnost.

Različni avtorji ugotavljajo, da ugodna višina denarnih dajatev za brezposelnost in dolgotrajna upravičenost do le-te, negativno vplivata na aktivno iskanje zaposlitve. Takšne posledice denarne dajatve za čas brezposelnosti vplivajo tudi na delovanje trga dela in na politiko zaposlovanja. V zadnjih letih se v večini evropskih držav povečujejo sredstva (merjena v % BDP) za aktivno reševanje problema brezposelnosti, čeprav se še vedno namenja več kot polovico vseh sredstev za pasivno politiko zaposlovanja. Razmerje med aktivnimi in pasivnimi ukrepi za pomoč brezposelnim je bilo še leta 1998 v Sloveniji 1:3, leta 2003 pa je znašalo samo še 1: 1,5. Približno 70% vseh sredstev aktivne politike zaposlovanja se namenja regijam z nadpovprečno stopnjo brezposelnosti, kar vpliva na zmanjševanje regijskih razlik v stopnji brezposelnosti. Vse države bi morale v prihodnosti prilagajati vrsto in obseg upravičenj do denarnih dajatev ter pogoje za njihovo pridobitev stanju na trgu dela ter stopnji in strukturi brezposelnosti.

LITERATURA

1. Bubnov-Škoberne Anjuta: Pravni vidiki socialne varnosti za brezposelne. Ljubljana : Uradni list Republike Slovenije, 1997. 299 str.
2. Bubnov-Škoberne Anjuta et al.: Delovno pravo in socialna varnost. Ljubljana : Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti: Inštitut za delo pri Pravni fakulteti, 2002. 161 str.
3. Ehrenberg Ronald G., Smith Robert S.: Modern Labor Economics: Theory and Public Policy. Boston : Addison Wesley Longman, 2003. 587 str.
4. Esping-Andersen Gosta: The Three Worlds of Welfare Capitalism. Cambridge : Polity Press, 1991. 248 str.
5. Hrovatin Nevenka: Uvod v gospodarstvo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. 376 str.
6. Geržina Suzana: Social security benefits in unemployment with particular reference to access to unemployment insurance scheme. Magistrska naloga. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 1995. 86 str.
7. Klinar Marjanca: Socialna varnost v Sloveniji in državah Evropske unije. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 99 str.
8. Kopač Anja: Pasivna politika zaposlovanja – sistemi socialne varnosti za primer brezposelnosti. Politika zaposlovanja. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2002. str. 143-171.
9. Kopač Anja: Socialna varnost in brezposelnost. Diplomsko delo. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 1998. 114 str.
10. Modigliani Franco et al.: Manifest ekonomistov o brezposelnosti v Evropski Uniji. Ljubljana : Zveza ekonomistov Slovenije, 1999. 44 str.
11. Pirher Sonja: Mednarodna primerjava brezposelnosti. Zaposlovanje: približevanje Evropi. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 1994, str. 43-56.
12. Samuelson Paul A., Nordhaus William D.: Economics. New York : McGraw-Hill, 2001. 792 str.
13. Stanovnik Tine: Javne finance. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 237 str.
14. Strban Grega: Socialna varnost in posebnosti pravnega položaja dolgotrajno brezposelnih oseb. Podjetje in delo, Ljubljana, 26(2000), 8, str. 1645-1663.
15. Svetlik Ivan: Brezposelnost in zaposlovanje. Ljubljana : Delavska enotnost, 1985. 279 str.
16. Svetlik Ivan: Trg delovne sile v Sloveniji v luči vključevanja v EU. Strokovne podlage SGRS 2000-2006. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2000. 25 str.
17. Svetlik Ivan, Batič Mavricija: Aktivna politika zaposlovanja. Politika zaposlovanja. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2002. str.173-198.
18. Svetlik Ivan et al.: Politika zaposlovanja. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2002. 498 str.
19. Trbanc Martina: Ocene mesečnih stopenj brezposelnosti po kriterijih Mednarodne organizacije dela. Zaposlovanje: približevanje Evropi. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 1994, str. 57-80.
20. Trbanc Martina: Različni socialno – blaginjski sistemi in trendi v socialnih politikah. Družboslovne razprave, 1992, 14, str. 94-108.

21. Tronti Leonello et al.: Labour Market Studies: Italy. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1997. 184 str.
22. Vodopivec Milan: Učinki spremembe zakona o zavarovanju za brezposelnost. IB revija, Ljubljana, 38(2004), 1/2, str. 77-107.
23. Vodovnik Zvone: Poglavja iz delovnega in socialnega prava. Ljubljana : Fakulteta za upravo, 2003. 239 str.

VIRI

1. Analiza transferjev s področja socialne zaščite. Ljubljana : Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2003. 38 str.
2. Andamenti dell'occupazione e della disoccupazione: Risultati della rivelazione sulle forze di lavoro relativa al quarto trimestre 2004. Roma : Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali, 2005. 5 str.
3. Bajec Anton, Kalan Pavle: Italijansko-slovenski slovar. Ljubljana : DZS, 1986. 843 str.
4. Brezposelnost. [URL: <http://evropa.gov.si/evropomocnik/question/554-129/>], 17.12.2004.
5. Denarno nadomestilo med brezposelnostjo. [URL: <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/KnjigeInZlozenke/Zlozenke/dennad1.htm>], 15.12.2004.
6. EUROSTAT. Population and social conditions. Labour market. Queen tree. [URL: http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1996,45323734&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=welcomeref&open=/C/C4/C46&language=en&product=Yearlies_new_population&root=Yearlies_new_population&scrollto=337], 20.5.2005.
7. Gibanja na trgu dela 2000 – junij 2004. [URL: <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/Analize/2004/GibanjaNaTrguDela2000DoJunija2004.doc>], 27.2.2005.
8. Grad Anton, Škerlj Ružena, Vitrovič Nada: Veliki angleško-slovenski slovar. Ljubljana : DZS, 1997. 1377 str.
9. Joint Assessment of the Employment Policy Priorities of Slovenia (JAP). Progress Report. Ljubljana : Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2002. 41 str.
10. Konvencija MOD št. 102 o minimalnih standardih socialne varnosti. ILO. [URL: <http://www.ilo.org/ilolex/cgi-lex/convde.pl?C102>], 15.7.2005.
11. Konvencija MOD št.168 o pospeševanju zaposlovanja in varstvu med brezposelnostjo. ILO. [URL: <http://www.ilo.org/ilolex/cgi-lex/conde.pl?C168>], 15.7.2005.
12. La cassa integrazione guadagni ordinaria. [URL: http://www.inps.it/Doc/TuttoINPS/prestazioni/cig_ordinaria.htm], 19.2.2005.
13. La cassa integrazione guadagni straordinaria. [URL: http://www.inps.it/Doc/TuttoINPS/prestazioni/cig_straordinaria.htm], 19.2.2005.
14. La riforma degli ammortizzatori sociali. [URL: <http://www.ecn.org/reds/lavoro/lavoro0206ammortizzatori.html>], 15.4.2005.
15. Letno poročilo 2000 ZRSZ. [URL: <http://www.ess.gov.si/slo/Predstavitev/LetnaPorocila/lp00/kazalo.htm>], 15.12.2004.
16. Letno poročilo 2003 ZRSZ. [URL: <http://www.ess.gov.si/slo/Predstavitev/LetnaPorocila/lp03/slovenija/Main.htm>], 15.12.2004.

17. Letno poročilo 2004 ZRSZ. [URL: <http://www.ess.gov.si/slo/Predstavitev/LetnaPorocila/lp04/Slovenija/slo/index-slo.htm>], 20.5.2005.
18. L'indennità di mobilità. [URL: http://www.inps.it/Doc/TuttoINPS/prestazioni/indennita_mobilita.htm], 19.2.2005.
19. L'indennità ordinaria di disoccupazione. [URL: http://www.inps.it/Doc/TuttoINPS/prestazioni/indennit%E0_disoccupazione_ordinaria.htm], 19.2.2005.
20. L'indennità ordinaria di disoccupazione con requisiti ridotti. [URL: http://www.inps.it/Doc/TuttoINPS/prestazioni/indennita_disoccupazione_requisiti_ridotti.htm], 19.2.2005.
21. L'indennità ordinaria di disoccupazione per gli operai agricoli. [URL: http://www.inps.it/Doc/TuttoINPS/prestazioni/indennita_disoccupazione_ordinaria_operai_agricoli.htm], 19.2.2005.
22. MISSOC 2004 - Social protection in the Member States of the European Union, of the European Economic Area and in Switzerland, situation on 1 May 2004. Luxemburg : Office for Official Publications of the European Communities, 2005. 946 str.
23. Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003/2. Roma : Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali, 2003. 96 str.
24. Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2004. Ljubljana : Vlada Republike Slovenije, 2004. 38 str.
25. Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006 (Uradni list RS, št. 92-4597/2001).
26. Piano d'azione nazionale per l'occupazione 2004. Roma : Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali, 2004. 34 str.
27. Piano nazionale d'azione per l'occupazione 2004 - allegato statistico. Roma : Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali, ottobre 2004. 77 str.
28. Pomladansko poročilo 2005. Ljubljana : UMAR, 2005. 160 str.
29. Poročilo o razvoju 2004. Ljubljana : UMAR, 2004. 153 str.
30. Rapporto annuale 2004. La situazione del Paese nel 2004. Roma : ISTAT, 2005. 452 str.
31. Statistics in focus. Population and social conditions. Main results from the EU Labour Force Survey 6/2005. [URL: http://epp.eurostat.cec.eu.int/cache/ITY_OFFPUB/KS-NK-05-006/EN/KS-NK-05-006-EN.PDF], 15.7.2005
32. Statistični letopis RS 2004. Ljubljana : Statistični urad RS, 2004. 659 str.
33. Strukturne značilnosti registrirane brezposelnosti. [URL: <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/Kazalci/StrukturneZnacilnostiRegBP.htm>], 28.5.2005.
34. Trattamento speciale di disoccupazione per gli operai agricoli. [URL: http://www.inps.it/Doc/TuttoINPS/prestazioni/trattamento_speciale_disoccupazione_operai_agricoli.htm], 19.2.2005.
35. Trattamento speciale di disoccupazione per l'edilizia. [URL: http://www.inps.it/Doc/TuttoINPS/prestazioni/trattamento_speciale_disoccupazione_edilizia.htm], 19.2.2005.
36. Uredba Sveta /EGS/ št. 1408/71 z dne 5.7.1971 o uporabi sistemov socialne varnosti za zaposlene osebe, samozaposlene osebe in njihove družinske člane, ki se gibljejo v okviru skupnosti (Official Journal L 149, P.0002-0050).

37. Uredba sveta /EGS/ št. 574/72 z dne 21.3.1972 o določitvi postopka za izvajanje Uredbe /EGS/ št. 1408/71 (Official Journal L 074, P.0001-0083).
38. Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Uradni list RS, št. 63-2873/2004).
39. Zgodovina ZRSZ. [URL: <http://www.ess.gov.si/Predstavitev/Zgodovina/Osamosvajanje.htm>], 1.9.2005.

PRILOGE

SLOVARČEK SLOVENSКИH PREVODOV TUJIH IZRAZOV

<i>Tuj izraz</i>	<i>Slovenski prevod</i>
Assicurazione contro la disoccupazione	Zavarovanje za primer brezposelnosti
Assicurazione sociale	Socialno zavarovanje
Cassa integrazione guadagni ordinaria	Redna dopolnilna blagajna zaslužkov
Cassa integrazione guadagni straordinaria	Izredna dopolnilna blagajna zaslužkov
Contributi sociali	Socialni prispevki
Disoccupazione	Brezposelnost
Disoccupazione di lunga durata	Dolgotrajna brezposelnost
Early retirement	Predčasno upokojevanje
European Sistem of Integrated Social Protection Statistics (ESSPROS)	Evropski sistem statistike socialne varnosti
Indennità ordinaria di disoccupazione	Običajno nadomestilo za primer brezposelnosti
Indennità di mobilità	Nadomestilo za mobilnost
Istituto Nazionale per la previdenza sociale (INPS)	Italijanski državni zavod za socialno zavarovanje
Labour market	Trg dela
Long-term unemployment	Dolgotrajna brezposelnost
Means-testing	Preverjanje premoženjskega stanja
Mercato del lavoro	Trg dela
Mezzogiorno	Južna Italija
Old-age pension	Starostna pokojnina
Partial unemployment	Delna brezposelnost
Pensionamento anticipato	Zgodnje upokojevanje
Pensione di vecchiaia	Starostna pokojnina
Politica attiva dell'occupazione	Aktivna politika zaposlovanja
Politica passiva dell'occupazione	Pasivna politika zaposlovanja
Social assistance	Socialno varstvo
Social expenditure	Socialni izdatki
Social protection	Socialna zaščita
Social security	Socialna varnost
Statutory reference amount	Zajamčena plača
Total unemployment	Polna brezposelnost
Trattamento pensionistico diretto	Direkten pokojninski program
Trattamenti speciali di disoccupazione	Posebna nadomestila za primer brezposelnosti
Ufficio di collocamento	Zavod za zaposlovanje
Unemployment assistance	Denarna pomoč za primer brezposelnosti
Unemployment benefit	Nadomestilo za primer brezposelnosti
Unemployment insurance	Zavarovanje za primer brezposelnosti

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

<i>Kratica</i>	<i>Pomen</i>
ADS	Anketa o delovni sili
APZ	Aktivna politika zaposlovanja
BDP	Bruto domači proizvod
DN	Denarno nadomestilo
DP	Denarna pomoč
CIG	Cassa integrazione guadagni ordinaria
CIGS	Cassa integrazione guadagni straordinaria
EGS	Evropska gospodarska skupnost
ESSPROS	European Sistem of Integrated Social Protection Statistics
EU	Evropska unija
EU-15	Države članice EU pred 1. majem 2005
EU-25	Države članice EU po 1. majem 2005
MOD	Mednarodna organizacija dela
INPS	Istituto Nazionale per la Previdenza Sociale
ISTAT	Istituto Nazionale di Statistica
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
PPZ	Pasivna politika zaposlovanja
RS	Republika Slovenija
ZRSZ	Zavod RS za zaposlovanje
ZZZPB	Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti

TABELE

Tabela 1: Gibanje registrirane brezposelnosti od leta 1988 do leta 2004

	1988	1991	1993	1997	1999	2001	2002	2003	2004
Število registriranih brezposelnih oseb (stanje 31. 12.)	25.371	91.161	137.142	128.572	114.348	104.316	99.607	95.993	90.728
Rast (verižni indeks)	142,3	164,4	116,0	103,3	90,3	99,7	95,5	96,4	94,5
Povprečno število registriranih brezposelnih oseb	21.342	75.079	129.087	125.189	118.951	101.857	102.635	97.674	92.826
Rast (verižni indeks)	140,5	168,3	125,8	104,5	94,3	95,5	100,8	95,2	95,0
Povprečna stopnja registrirane brezposelnosti (v %)	2,2	8,2	14,4	14,4	13,6	11,6	11,6	11,2	10,6

Vira: Letno poročilo 2000 ZRSZ, 2004; Letno poročilo 2004 ZRSZ, 2005.

Tabela 2: Obseg prilivov in odlivov v brezposelnost oz. iz brezposelnosti od leta 2000 do 2004

	2000	2001	2002	2003	2004
PRILIV I. - XII.	82.329	87.673	87.380	94.249	95.565
- iskanci prve zaposlitve	20.481	21.888	21.429	25.439	25.988
- brezposelni trajni presežki in stečajniki	9.562	8.754	10.887	14.443	13.659
- brezposelni (iztek zap. za dol. čas)	28.298	32.088	32.669	32.213	33.063
- ostali razlogi	23.988	24.943	22.395	22.154	22.855
ODLIV I. - XII.	92.094	87.940	92.089	97.863	100.830
ZAPOSLITVE	60.191	52.664	52.178	50.520	54.257
- prva zaposlitev	12.654	10.872	10.768	10.283	12.003
- brezposelnih trajnih presežkov in stečajnikov	8.220	5.270	5.465	6.472	7.913
- ostale zaposlitve	39.317	36.522	35.945	33.765	34.341
ODLIV IZ DRUGIH RAZLOGOV	31.903	35.276	34.209	39.620	44.305
PREHOD V EVIDENCO PO DRUGIH ZAKONIH	-	-	5.702	7.723	2.268

Vir: Letno poročilo 2004 ZRSZ, 2005.

Tabela 3: Struktura registriranih brezposelnih oseb po trajanju brezposelnosti v letih od 2000 do 2004 (stanje na koncu leta)

Struktura	2000	2001	2002	2003	2004	Sprememba deleža v odstotnih točkah (2000-2004)
Do 3 mesecev	17,9	20,2	20,2	23,6	25,5	7,6
Nad 3 do 6 mes	10,0	13,2	13,0	14,0	14,3	4,3
Nad 6 do 9 mes	5,5	6,2	7,0	8,4	8,2	2,7
Nad 9 do 12 mes	5,2	5,8	7,5	8,0	7,5	2,3
Nad 1 do 2 leti	15,3	14,2	18,5	19,1	19,4	4,1
Nad 2 do 3 leta	12,1	9,0	8,1	9,7	9,1	-3,0
Nad 3 do 5 let	16,4	13,5	10,2	7,3	7,7	-8,7
Nad 5 do 8 let	10,5	9,3	7,5	4,4	3,6	-6,9
Nad 8 let	7,2	8,6	7,9	5,4	4,7	-2,5
Skupaj:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0

Vir: Strukturne značilnosti registrirane brezposelnosti, 2005.

Tabela 4: Značilne skupine dolgotrajno brezposelnih oseb v Sloveniji

Leto	Vsi nad 1 leto	Deleži v % od vseh brezposelnih nad 1 leto						
		Ženske	Iskalci prve zaposlitve	S I.-II. st. izobrazbe	S III.-V. st. izobrazbe	S VI.-VII. st. izobrazbe	Nad 40 let	Nad 40 let s I.-II. st. izobrazbe
2000	64.208	51,3	14,0	52,4	43,8	3,7	65,2	35,9
2001	57.036	50,9	14,4	52,5	43,9	3,6	65,8	36,9
2002	52.000	52,3	17,4	52,4	43,8	3,8	59,9	34,0
2003	44.152	54,1	20,6	50,2	44,9	4,9	55,4	31,2
2004	40.401	54,1	22,5	47,0	47,1	6,0	55,6	30,4

Vir: Letno poročilo 2004 ZRSZ, 2005.

Tabela 5: Spolna struktura registriranih brezposelnih oseb

Leto / obdobje	Povprečno število registrirano brezposelnih oseb			Delež žensk in moških v brezposelnosti (v %)	
	Skupaj	Ženske	Moški	Ženske	Moški
2000	106.601	54.094	52.507	50,7	49,3
2001	101.857	51.693	50.164	50,8	49,2
2002	102.635	52.528	50.106	51,2	48,8
2003	97.674	51.599	46.075	52,8	47,2
2004	92.826	49.266	43.560	53,1	46,9

Vira: Gibanja na trgu dela 2000 do junij 2004, 2005; Letno poročilo 2004 ZRSZ, 2005.

Tabela 6: Starostna struktura registriranih brezposelnih oseb od leta 2000 do 2004 (stanje na koncu leta, v %)

Starostni razred	2000	2001	2002	2003	2004	Indeks 04/00
Do 18 let	0,5	0,5	0,4	0,3	0,3	-0,2
Nad 18 do 25 let	21,2	22,0	21,9	23,1	22,5	1,3
Nad 25 do 30 let	11,0	12,1	13,5	15,1	16,3	5,3
Nad 30 do 40 let	16,6	16,6	17,7	18,4	18,6	2,0
Nad 40 do 50 let	23,4	23,2	23,5	22,2	21,4	-2,0
Nad 50 do 60 let	26,2	24,4	21,7	19,8	19,9	-6,3
60 let in več	1,1	1,2	1,2	0,9	1,0	-0,1
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0

Vir: Strukturne značilnosti registrirane brezposelnosti, 2005.

Tabela 7: Registrirane brezposelne osebe po stopnjah izobrazbe

		Skupaj	Stopnja izobrazbe						
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
December 2004 (Stanje)	Št.	90.728	32.262	4.936	1.037	20.995	24.846	2.078	4.574
	%	100,0	35,6	5,4	1,1	23,1	27,4	2,3	5,0
December 2003 (stanje)	Št.	95.993	35.531	5.533	1.185	22.471	24.840	2.083	4.350
	%	100,0	37,0	5,8	1,2	23,4	25,9	2,2	4,5
Porast <u>Dec.2004</u> <u>Dec.2003</u>	Abs.	-5.265	-3.269	-597	-148	-1.476	6	-5	224
	Rel.	-5,5	-9,2	-10,8	-12,5	-6,6	0,0	-0,2	5,1
Povprečje 2004	Št.	92.826	33.493	5.127	1.076	21.817	24.598	2.134	4.582
	%	100,0	36,1	5,5	1,2	23,5	26,5	2,3	4,9
Povprečje 2003	Št.	97.674	37.245	5.917	1.301	23.659	23.627	2.086	3.839
	%	100,0	38,1	6,1	1,3	24,2	24,2	2,1	3,9
Porast <u>Povp.2004</u> <u>Povpr.2003</u>	Abs.	-4.848	-3.753	-790	-225	-1.842	971	48	743
	Rel.	-5,0	-10,1	-13,3	-17,3	-7,8	4,1	2,3	19,3

Vir: Letno poročilo 2004 ZRSZ, 2005.

Tabela 8: Registrirane brezposelne osebe po OS Zavoda v letu 2004

Območna služba	Povprečno število registriranih brezposelnih oseb v letu 2004		Indeks porasta 2004/2003	Povprečna stopnja registrirane brezposelnosti
	število	%		
Celje	11.706	12,6	94,8	13,5
Koper	5.125	5,5	96,5	8,3
Kranj	6.642	7,2	94,6	7,8
Ljubljana	18.349	19,8	99,0	7,7
Maribor	15.431	16,6	92,2	15,4
Murska Sobota	9.330	10,1	97,3	16,8
Nova Gorica	3.264	3,5	108,1	7,6
Novo mesto	3.536	3,8	98,8	7,4
Ptuj	4.519	4,9	82,5	12,2
Sevnica	3.945	4,2	86,8	13,0
Trbovlje	4.045	4,4	95,6	14,0
Velenje	6.935	7,5	95,3	11,5
SLOVENIJA	92.826	100,0	95,0	10,6

Vir: Letno poročilo 2004 ZRSZ, 2005.

Tabela 9: Stopnje aktivnosti, zaposlenosti in brezposelnosti v Italiji glede na spol v letih od 2000 do 2004 (v %)

Leto	Stopnja aktivnosti (15-64 let)			Stopnja zaposlenosti (15-64 let)			Stopnja brezposelnosti		
	moški	ženske	skupaj	M	Ž	skupaj	M	Ž	skupaj
2000	72,8	48,3	60,4	66,8	41,6	54,0	7,8	13,6	10,1
2001	72,9	49,3	60,9	67,4	43,2	55,1	7,1	12,2	9,1
2002	73,2	50,0	61,4	68,1	44,2	55,9	6,7	11,5	8,6
2003	74,9	50,9	62,9	70,0	45,1	57,5	6,5	11,3	8,4
2004	74,5	50,6	62,5	69,7	45,3	57,4	6,3	10,5	8,0

Vir: Andamenti dell'occupazione e della disoccupazione, 2005, str. 2-3.

Tabela 10: Stopnje brezposelnost glede na spol in geografsko področje v letih od 2000 do 2003 (v %)

Leto:	2000			2001			2002			2003		
	M	Ž	Skupaj	M	Ž	Skupaj	M	Ž	skupaj	M	Ž	skupaj
SZ Italije	3,4	8,0	5,3	2,9	6,3	4,3	3,0	6,4	4,4	2,9	6,0	4,2
SV Italije	2,4	5,9	3,8	2,3	5,4	3,6	2,2	4,9	3,3	2,2	4,7	3,2
Osrednja Italija	6,1	11,6	8,3	5,4	10,3	7,4	4,7	9,4	6,6	4,5	9,3	6,5
Jug Italije	16,3	30,4	21,0	14,8	28,1	19,3	14,1	26,4	18,3	13,8	25,3	17,7
Skupaj	7,8	13,6	10,1	7,1	12,2	9,1	6,7	11,5	8,6	6,5	11,3	8,4

Vir: Piano nazionale d'azione per l'occupazione 2004, 2004, str. 59-68.

Tabela 11: Število brezposelnih in stopnje brezposelnosti glede na spol in geografsko področje v letu 2004

	Moški	Ženske	Skupaj
Absolutno število brezposelnih (v 1000)			
SZ Italije	135	179	313
SV Italije	73	122	195
Osrednja Italija	137	180	317
Jug Italije	580	555	1.135
Skupaj	925	1.036	1.960
Stopnje brezposelnosti (v %)			
SZ Italije	3,4	6,1	4,5
SV Italije	2,5	5,7	3,9
Osrednja Italija	4,9	8,7	6,5
Jug Italije	11,9	20,5	15,0
Skupaj	6,4	10,5	8,0

Vir: Rapporto annuale 2004 ISTAT, 2005, str. 173.

Tabela 12: Stopnje brezposelnosti glede na spol, starostni razred in geografsko lokacijo v letu 2004

	Moški			Ženske			Skupaj		
	15 do 34 let	35 let in več	Skupaj	15 do 34 let	35 let in več	Skupaj	15 do 34 let	35 let in več	Skupaj
SZ Italije	5,8	2,1	3,4	8,8	4,4	6,1	7,2	3,0	4,5
SV Italije	4,1	1,7	2,5	8,5	4,0	5,7	6,1	2,6	3,9
Osrednja Italija	8,8	3,0	4,9	14,1	5,6	8,7	11,2	4,1	6,5
Jug Italije	21,1	6,8	11,9	32,4	12,1	20,5	26,6	8,6	15,0
Italija:	11,3	3,7	6,4	16,7	6,6	10,5	13,6	4,8	8,0

Vir: Rapporto annuale 2004 ISTAT, 2005, str. 175.

Tabela 13: Stopnje brezposelnosti glede na stopnjo izobrazbe in geografsko lokacijo v letu 2004

	Stopnja izobrazbe				
	Brez izobrazbe oz. končan 5. razred OŠ	Osnovna šola	Matura	Diploma in več	Skupaj
MOŠKI					
SZ Italije	4,5	3,8	3,1	2,2	3,4
SV italije	3,5	2,6	2,2	2,6	2,5
Osrednja Italija	5,5	5,3	4,9	3,6	4,9
Jug Italije	13,7	13,3	11,0	7,0	11,9
Skupaj	8,6	7,2	5,6	4,0	6,4
ŽENSKE					
SZ Italije	8,9	8,6	5,1	3,5	6,1
SV italije	6,6	7,7	4,7	4,8	5,7
Osrednja Italija	8,1	11,7	8,2	6,4	8,7
Jug Italije	22,1	26,8	19,4	12,5	20,5
Skupaj	12,9	13,9	9,4	7,1	10,5
MOŠKI IN ŽENSKE SKUPAJ					
SZ Italije	6,1	5,5	4,0	2,8	4,5
SV Italije	4,6	4,5	3,3	3,7	3,9
Osrednja Italija	6,5	7,6	6,4	5,0	6,5
Jug Italije	16,1	17,1	14,5	9,7	15,0
Skupaj	10,0	9,5	7,3	5,5	8,0

Vir: Rapporto annuale 2004 ISTAT, 2005, str. 177.

Tabela 14: Stopnje dolgotrajne brezposelnosti v Italiji v letih od 2000 do 2004 (kot % celotne aktivne populacije)

	2000	2001	2002	2003	2004
Moški	4,8	4,4	4,0	3,8	2,8
Ženske	8,4	7,6	6,9	6,6	5,5
Skupaj	6,3	5,7	5,1	4,9	3,8

Vir: EUROSTAT, 2005.

Tabela 15: Stopnje anketne brezposelnosti, brezposelnosti žensk ter stopnje dolgotrajne brezposelnosti v državah EU v letu 2004 (v %)

	Stopnja brezposelnosti	Ženske	Stopnje dolgotrajne brezposelnosti
EU-25	9,1	10,1	4,1
EU-15	8,2	9,1	3,4
Belgija	8,4	9,5	4,3
Češka	8,2	9,9	4,2
Danska	5,1	5,9	1,2
Nemčija	10,1	9,9	5,5
Estonija	8,7	9,0	5,1
Grčija	10,5	16,2	5,7
Španija	10,6	14,6	3,4
Francija	9,5	10,4	3,8
Irska	4,5	4,1	1,6
Italija	8,3	10,6	4,0
Ciper	5,2	6,9	1,4
Latvija	10,3	9,9	4,5
Litva	10,7	11,3	6,0
Luksemburg	4,8	6,9	1,1
Madžarska	6,3	6,5	2,8
Malta	7,0	9,5	2,7
Nizozemska	4,6	4,9	1,6
Avstrija	5,0	5,5	1,2
Poljska	18,3	19,8	10,0
Portugalska	7,5	8,3	3,4
Slovenija	6,6	7,4	3,4
Slovaška	17,3	18,4	11,8
Finska	8,0	8,0	2,1
Švedska	6,2	6,0	1,3
Velika Britanija	4,7	4,4	0,9

Op.: Podatki v viru se navezujejo na četrto četrtletje leta 2004.

Vir: Statistics in focus, 2005.

Tabela 16: Prejemniki denarnega nadomestila (DN) in denarne pomoči (DP) v Sloveniji v obdobju 1999-2003

Leto	Število prejemnikov DN (dec.)	Število prejemnikov DP (dec.)	Skupaj prejemn. DN in DP	Indeks povečanja DN in DP (predhodno leto = 100)	Povprečni čas prejemanja DN (v mesecih)	Povprečni čas prejemanja DP (v mesecih)	Povprečno mesečno število prejemn. DN in DP	Delež prejemn. DN in DP v povprečni mesečni brezposel.
1991	31.818	14.110	45.928	-	4,2	7,6	30.053	40,0
1992	32.533	18.229	50.762	110,5	8,5	10,4	46.191	45,0
1993	42.582	20.052	62.634	123,4	14,3	19,0	55.618	43,1
1994	31.452	11.036	42.488	67,8	14,4	8,0	53.454	42,1
1995	28.305	5.936	34.241	80,6	12,7	7,3	36.824	30,3
1996	33.715	4.112	37.827	110,5	13,1	5,9	36.343	30,3
1997	37.152	3.734	40.886	108,1	11,6	3,7	40.791	32,6
1998	36.082	2.818	38.900	102,8	14,3	3,7	41.065	32,6
1999	31.227	3.283	34.510	88,7	17,8	3,9	36.905	31,0
2000	23.091	3.754	26.845	77,8	22,3	6,9	31.001	29,1
2001	19.489	4.516	24.005	89,4	20,6	8,0	25.774	25,3
2002	17.601	5.664	23.265	96,9	14,6	8,5	24.216	23,6
2003	17.047	6.063	23.110	99,3	10,5	8,8	24.275	24,9

Vir: Letno poročilo 2003 ZRSZ, 2004.

Tabela 17: Odhodki za varstvo nezaposlenih ZRSZ v letih 2002 in 2003 ter deleži posameznih vrst odhodkov v celotnih odhodkih ZRSZ

Vrsta odhodkov	Leto 2002		Leto 2003		Indeks 2003/2002
	Tolarjev (v 1000)	Delež v %	Tolarjev (v 1000)	Delež v %	
Denarna nadomestila	23.253.388	38,9	23.457.738	37,4	100,9
Denarna pomoč	2.253.919	3,8	2.681.037	4,3	119,0
Drugi transferji nezaposlenim	7.589	0,0	9.904	0,0	130,5
Transferji nezaposlenim skupaj	25.514.896	42,7	26.148.679	41,7	102,5

Vir: Letno poročilo 2003 ZRSZ, 2004.

Tabela 18: Sredstva, namenjena za ukrepe aktivne in pasivne politike zaposlovanja od leta 1998 do 2001

	1998	1999	2000	2001
Izdatki za aktivne ukrepe (v mio SIT)	9.883	14.707	13.120	16.211
Izdatki za pasivne ukrepe (v mio SIT)	29.076	28.815	23.769	27.415
Skupaj izdatki za politiko zaposlovanja (v mio SIT):	38.959	43.522	36.889	43.626
Struktura v %				
Sredstva za APZ	25,4	33,8	35,6	37,2
Sredstva za PPZ	74,6	66,2	64,4	62,8
Delež v BDP v %				
Sredstva za APZ	0,30	0,40	0,33	0,36
Sredstva za PPZ	0,89	0,79	0,59	0,60
Skupaj sredstva za politiko zaposlovanja:	1,19	1,19	0,91	0,96

Vir: JAP, MDDSZ, 2002, str. 39.

Tabela 19: Primerjava pravic iz zavarovanja za primer brezposelnosti v Sloveniji in Italiji

Država	Slovenija	Italija
Sistemi varstva za brezposelnost	Zavarovanje za primer brezposelnosti: DENARNO NADOMESTILO; Pomoč za brezposelnost: DENARNA POMOČ	Sistem različnih dajatev za primer polne in delne brezposelnosti
Upravičenci	Obvezno zavarovanje: vsi zaposleni. Prostovoljno zavarovanje: samozaposlene osebe	Vsi zaposleni
	Denarno nadomestilo	Običajno nadomestilo za brezposelnost
Časovni pogoj - predhodne zaposlitve ali zavarovanja:	Trajanje delovnega razmerja pred nastopom brezposelnosti vsaj 12 mesecev v zadnjih 18-ih mesecih.	2 leti zavarovanja za primer brezposelnosti ter 52 vplačanih tedenskih prispevkov v zadnjih dveh letih.
Trajanje pravice do izplačila nadomestila:	Je odvisno od časa trajanja zavarovanja, od 3 do maksimalno 24 mesecev; pri osebah, ki so bile predhodno zavarovane nad 25 let se upošteva tudi starost.	Maksimalno 180 dni, za starejše od 50 let se lahko podaljša do 9 mesecev.
Osnova dohodka za odmero nadomestila:	Povprečna plača v zadnjih 12 mesecih pred nastankom brezposelnosti.	Povprečna plača v zadnjih 3 mesecih pred nastopom brezposelnosti.
Višina denarnega nadomestila:	Za prve tri mesece znaša višina 70% osnove, za naslednje pa 60% osnove. DN ne sme biti nižje od 100% zajamčene plače in ne višje od 300%.	40% osnove, določeni so najvišji zneski za različne dohodkovne skupine (do oz. nad 1.745,40 evrov mesečno).

Vir: Lasten prikaz.